

קדושת המקדש, כליו, עפרו ואבניו בזמן הזה, לאור דין "באו בה פריצים וחיללוה"

א. הקדמה

ב. דברי רב פפא ומשקלם ההלכתי

1. דברי הגמרא

2. דעת הרמב"ם ושאר פוסקים

3. דעת הר"ן

ג. אופן החילול על ידי הפריצים

1. רש"י ורמב"ן: הביאה מוציאה לחולין

2. בעל המאור והראב"ד: מעשה מעילה או דומה לו מוציא לחולין

3. סיכום: מעילה; עצם הביאה; מעשה זלזול או לקיחה

ד. אלו דברים מתחללים: מיטלטלין, קרקע המקדש, מבנה המקדש

1. העולה מדברי בעל המאור, הראב"ד והרמב"ן

2. דברי רש"י בע"ז

3. דברי התשב"ץ

4. דברי הרמב"ם

5. סיכום: מחלוקת האם החילול מוגבל למעילה, והאם מוגבל לכלים או שחל גם בבית

ה. היחס בין באו פריצים לקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא

1. קדושת מקום המקדש גם לאחר החילול

2. דעת הרמב"ן בענין זה

3. חזרת הקדושה בכיבוש ישראל

ו. אלו גוים מוציאים לחולין: האם כל גוי או דווקא שלטון

1. דברי הרמב"ם

2. דברי הרמב"ן

3. סיכום

ז. סיכום

1. עיקרי השיטות שהתבארו במאמר

2. מסקנה לאבנים ועפר שנלקחו ממקום המקדש

א. הקדמה

יש בהר הבית עפר ואבנים רבות מתקופת המקדש, ויש לברר מה קדושתן, האם כיון שחרב המקדש בטלה קדושתן או שעדיין הם בקדושתן.¹ בירור זה עשוי להשליך על המותר

1. מענה שלם לשאלה זו מצריך הרחבה נוספת, ובמאמר זה נדון רק בדין באו פריצים.

והאסור באותם עפר ואבנים. בסוגיה זו דנו בכמה במאמרים ב'מעלין בקודש', נפתח בסקירת השיטות השונות ונמשיך בעיון בסוגיה.

במעלין בקודש כא (עמ' 25 ואילך) נקט הגר"י אריאל שליט"א² שיש שתי קדושות למקדש – קדושת מקום וקדושה ממונית. קדושת המקום קיימת בכל זמן, לפי השיטה שקדושה ראשונה קדשה לעתיד לבוא, והפריצים אינם יכולים לחללה. לעומת זאת, את הקדושה הממונית הפריצים מחללים, ולכן פקעה הקדושה הממונית מהקרקע. משום כך פקע מהקרקע ומאבני הבניין איסור מעילה, וכל חפצי המקדש מותרים בהנאה באופן עקרוני, ולמעשה, בגמ' בע"ז (נב ע"ב) ניתן טעם לאסור מדרבנן את השימוש בהם: "כיון דאשתמש בהו לגבוה, לאו אורח ארעא לאשתמושי בהו הדיוטא".

במעלין בקודש כו (עמ' 100 ואילך) כתב הרב יעקב אפשטיין שליט"א³, לפי רוב המפרשים כיוון שנכנסו רומאים להיכל יצאו הבניין והכלים לחולין, ובהמשך גם חילק בין חילול הפריצים לדין קדשה לעתיד לבוא, ע"ש. ובמעלין בקודש לו (עמ' 35 ואילך) הרחיב הרב עידוא אלבה שליט"א בסוגיה זו, ונקט שגם קרקע המקדש נתחללה בביאת הפריצים, ומה דאמרין קידשה לעתיד לבוא – לסוברים שגם בימינו יש כרת לנכנס למקדש, מחלק בין קדושת המקדש לענין מעילה לשאר דינים, כחילוקו של הגר"י אריאל שליט"א, אלא שהוא עצמו סובר שלדעת הרמב"ם הקדושה נתחללה גם לענין שאין איסור כרת, וכל האיסור ליכנס זה מדין מורא מקדש, ומה שנאמר קידשה לעתיד לבוא זה לענין שכשיסתלקו הפריצים תחזור הקדושה מאליה, ואין צורך לקדש מחדש.

לענ"ד נראה שלגבי קרקע המקדש יש כמה צדדים לומר שלא נתחללה הקדושה על ידי ביאת הפריצים:

- א. ייתכן שלגבי קרקע נפסק לא כרב פפא שאומר שנתחללה בביאת הפריצים, אלא רק בכלי המקדש; ואולי אף רב פפא עצמו לא התכוון לומר זאת בנוגע לקרקע.
- ב. ייתכן שחילול הקדושה על ידי ביאת הפריצים מתקיים רק על ידי מעשה פריצה בחלק שנפרץ ולא בעצם הביאה, ואם כן מה שלא פרצו לא נתחלל.

2. ולדבריו יוצא שאף אם קרקע המקדש קדוש רק קדושת מקום ולא קדושת ממון, מכל מקום המקדש כשר לעבודה, וכדבריו סוברים עוד אחרונים הבאנו אותם במעלין בקודש מח (עמ' 66) והלאה, וע"ש (עמ' 68 והלאה) שלענ"ד קדושת מקום היינו קדושת הקדש, שהמקום ברשות הקדש, ולא שייך להפריד ביניהם, ואם אמרין באו פריצים לגבי הקדושה הממונית אז ממילא קדושת המקום התחללה.

3. ושם (עמ' 99) סובר שעפר העזרה קדוש רק במקומו ולא כשפינהו, והביא סייעתא לזה מהגר"ח, אבל לענ"ד זה תמוה ואין ראיה מהגר"ח לדין זה, עיין במה שכתבתי במעלין בקודש מח (עמ' 66 הערה 3).

קדושת המקדש, כליו, עפרו ואבניו בזמן הזה, לאור דין "באו בה פריצים וחיללוה"

ג. אף לסוברים שגם בקרקע אמרינן באו פריצים, אפשר שזה רק לפוסקים שלא קדשה לעתיד לבוא, ולפי הדעה המקובלת להלכה, שקידשה לעתיד לבוא, ממילא דין זה נדחה להלכה.

בהתייחס לדברי רב פפא, יש לברר כמה נקודות: האם הלכה כרב פפא? כיצד התחלל על ידי הפריצים? באלו דברים אמרינן באו פריצים? מה היחס בין באו פריצים לכלל 'קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא'? אלו גוים מוציאים לחולין?

ב. דברי רב פפא ומשקלם ההלכתי

1. דברי הגמרא

הגמרא בע"ז (נב ע"ב) דנה בשאלה האם מותר להשתמש בכלי מקדש חוניו,⁴ ובין היתר מגיעה לדיון על ההשלכות ההלכתיות של כניסת היוונים לבית המקדש, מתוך הסכמה שאבני המזבח נגנזו אחרי שפלטו לשם:

לימא מסייע ליה: מזרחית צפונית - בה גנזו בית חשמונאי את אבני המזבח ששקצו אנשי יון, ואמר רב ששת: ששקצו לעבודת כוכבים! אמר רב פפא: התם קרא אשכח ודרש, דכתיב: 'ובאו בה פריצים וחיללוה', וכו'.

רב ששת מסביר שהחיילים היווניים השתמשו במזבח לעבודה זרה, ולכן אבני המזבח נאסרו בשימוש, וסברה הגמ' שכל האיסור הוא מדרבנן.⁵ לעומת זאת, רב פפא לומד מהפסוק "ובאו בה פריצים וחיללוה" (יחזקאל ז, כב), שהוא חלק מנבואה על חורבן המקדש, שביאת פריצים [כובשים] לבית המקדש, מוציאה את כלי המקדש ואולי אף את בניין המקדש לחולין, ואין בהם הקדש יותר. בסופו של דבר, זה הוביל לצורך לגנוז את האבנים.

מהסוגיה עולה שדרשת "באו בה פריצים וחיללוה" נאמר גם על ענינים אחרים של הקדש, כפי שמעידה בהמשך דבריה: "בקשו לגנוז כל כסף וזהב שבעולם משום כספא ודהבא של ירושלים וכו' עד שמצאו לה מקרא מן התורה שהוא מותר: ובאו בה פריצים וחיללוה". לולי דרשת "באו בה פריצים וחיללוה", לכאורה אסור היה להשתמש במתכות שהיו בירושלים, משום חשש גדול שמא התערבבו עם כלי ואוצרות המקדש, עקב הבלבול שיצרו היוונים. דרשה זו מופיעה גם בבכורות (נ ע"א), בנדרים (סב ע"א) ובספרי (דברים, עקב, פיסקא מח).

4. מקדש חוניו (או בית חוניו) הוא בית מקדש צדוקי שהוקם במצרים באזור תקופת מרד החשמונאים, שבפועל ביצעו בו עבודות זהות לאלו שנעשו בבית המקדש בירושלים.

5. האיסור הוא מדרבנן, שכן אין לאדם יכולת להקדיש לע"ז רכוש שאיננו שלו. אע"פ כן, גזרו חכמים על המקדש שלא ישתמשו בכליו אם הקדישו אותם לע"ז.

2. דעת הרמב"ם ושאר פוסקים

במשנה תורה לרמב"ם אין זכר להלכה זו, אבל בשו"ת הרמב"ם (סי' רט) כתב: "ואפילו כלי המקדש אם נבזזו, בטלה קדושתם. אמרו: ובאו בה פריצים וחללוה", וכן מצאנו בשו"ת רדב"ז (חלק ב, תקצו), שחולק בענין זה על ר"י אסכנדרני (שלא בטוח שהוא עצמו פוסק כרב פפא⁶), וכך גם במאירי (ע"ז נב ע"ב), שו"ת יד אליהו (סי' נ), בשו"ת יהודה יעלה (א), יו"ד סי' רצג) ובאמרי בינה (סי' יב). בשו"ת התשב"ץ (חלק ג, ה) פיתח את ההלכה, ולמד קל וחומר מבית המקדש לבית כנסת שפשטו עליו גוים, שפקעה ממנו קדושת בית כנסת: "בשעת החורבן פקעה קדושת שתי בתי כנסיות לגמרי, שאפילו בבהמ"ק שקדושתו יותר חמורה... כיון שנכנסו עכו"ם בו הופקעה קדושתו". עולה מכאן שפוסקים רבים מקבלים את דברי רב פפא להלכה. לעומתם, כותב שלט"ג (ע"ז כד ע"ב מדפי הריף) שאין הלכה כרב פפא:

פשיטא דר' הוה ידע להאי קרא דובאו בה פריצים, אלא דאולי ס"ל דההוא קרא דרשו אינהו לפום שעתא, אבל עיקר הדבר הוא לאיסור מקרא דוהכנוס וגנזנום וכו', ועוד דדברי רב פפא התם לא הוי אלא לדחות דלא תסייעיה ההיא דמזרחית צפונית בה גנזו בית חשמונאי אבני מזבח וכו', ואין דבריו עיקר.

אומרת הגמ' (ע"ז נב, ב):

בעא מיניה ר' יוסי בן שאול מרבי: כלים ששימשו בהן בבית חוניו, מהו שישתמשו בהן בבית המקדש וכו' א"ל: אסורים הן, ומקרא היה בידינו וכו' הכנו והקדשנו, וכו' הכנו - שגנזנום והקדשנו - שהקדשנו אחרים תחתיהם.

רבי סובר שכלים שנשתמשו בבית חוניו אסור להשתמש בהם בבית המקדש מטעם קנס, ומטעם זה אבני מזבח ששקצום היוונים לע"ז נגנזו מטעם קנס, ורב פפא סובר שאסורים מדאורייתא מטעם "באו בה פריצים וחללוה", ואומר השלטי גיבורים שהלכה כרבי ועוד שאין הלכה כדחייית רב פפא, כי תפקידו בסוגיה צדדי⁷. הוא כן מסכים שרבי דורש את הפסוק בדומה לרב פפא (שהרי הדרשה מקובלת במקומות רבים בש"ס כפי שראינו), אלא שמציע שאולי הדרשה היא רק באופן זמני⁸.

יתכן להציע שגם הרמב"ם אינו פוסק כרב פפא, והוא מקבל את דרשת 'באו בה פריצים' באופן חלקי. ניתן לדייק זאת מדבריו שראינו בשו"ת הרמב"ם: "ואפילו כלי המקדש אם נבזזו בטלה קדושתם". בדבריו הוא מתייחס רק לכלי המקדש, ולא למבנה המקדש, כגון

6. עיין בדעת כהן (סי' קעה ד"ה וראיתי לקדושת).

7. ועיין במה שהעיר עליו החיד"א (דברים אחדים, דרוש כח לשבת זכור ד"ה ומה שכתב).

8. ומדבריו משמע שגם כספה של ירושלים דרשו להתיר לפום שעתא, ואף שזה בבית שני שהרי הם על שם רומי עיין ברש"י, מ"מ גם בבית שני דרשו זאת לפום שעתא, ויש לעיין בזה.

המזבח. לכן אפשר שהוא פוסק כרבי⁹ ודוחה את הסברו של רב פפא על גניזת אבני המזבח, אבל כן מקבל את הדרשה באופן חלקי, על כלי המקדש ולא על המבנה (וכן על כספה וזהבה של ירושלים).¹⁰ ההסבר לחילוק זה הוא שעל כלים ורכוש יכולים הכובשים להשתלט ולבזוז, אבל בנין וקרקע אינם נגזלים ואי אפשר לחלל אותם,¹¹ ונדון בזה בהרחבה בהמשך.

3. דעת הר"ן

הר"ן (ע"ז נג ע"ב) כתב שלמסקנת הגמ' בדף נד, הטעם שבגללו נאסרו אבני המזבח אינו דברי רב פפא, אלא מטעם שנעשה בהן מעשה, ומשמע ממנו שהגמ' בדף נד, בשונה מהסוגיה בדף נב שהבאנו כאן, אינה סוברת כרב פפא. יוצא מכך שזו מחלוקת בין הסוגיות. בדף נב אפשר שסוברת הגמ' כרב פפא,¹² ובדף נד סוברת לא, ונחלקו הראשונים¹³ כאילו סוגיה לפסוק.¹⁴ הר"ן עצמו (בדף נב ע"ב) פוסק כסוגיה בדף נד, שאין הלכה כרב פפא.¹⁵

החתם סופר (חולין מ ע"א) התקשה בדעת הר"ן, שהרי דרשת "באו בה פריצים" ודאי שהיא הלכה, שהרי נאמרה גם על כספה וזהבה של ירושלים, וגם דברי הגמ' בדף נד הם דברי רבי יוחנן עצמו שדרש במסכת נדרים (סב ע"א) את דרשת "באו בה פריצים וחיללוה". בתירוץ, הוא מסביר שבעצם יש מחלוקת במדרש הפסוק בין רב פפא לר' יוחנן, מה גרם לחילול הביאה או מעשה הפריצות; רב פפא סובר שכניסת הגוים מחללת – "באו בה פריצים", ואילו ר' יוחנן מדגיש את המעשה של הפריצה, שמשמעותו מעשה החרבה או

9. ובהל' ביאת המקדש (ט, יד) פסק בהדיא כרבי שאותם כלים אסורים לשימוש במקדש, אלא שמצד זה אין ראייה שאין הלכה כרב פפא, שאפשר שהלכה גם כרבי וגם כרב פפא, שלפי דברי רבי אין צורך לדברי רב פפא, אבל מ"מ אין ראייה נגד רב פפא.

10. ובמנחת אברהם (ח"ג סי' יח אות ד) דייק בלשון הרמב"ם שכתב כלי המקדש, והרי כלי המקדש לא הוזכרו בע"ז אלא בנדרים, א"כ כוונת הרמב"ם לא לגמ' בע"ז, אלא לגמ' בנדרים, אלא שהוא מפרש אחרת ע"ש, ובמה שנכתוב בע"ה בהמשך.

11. בשלטי גיבורים לכאורה אי אפשר לומר כן, שהרי מיייר בכלים ואעפ"כ אמר שלא אמרין באו פריצים.

12. הדבר אינו מוכרח, שכן אפשר שרבי אינו סובר כרב פפא, ומה שהגמ' (נד ע"א) אמרה דילמא כרב פפא ולא משום קנס כרבי, אפשר משום שלר"ן הגמ' באה לומר מדוע לא נפדו להשתמש הדיוט, ואומרת משום רב פפא ולהדיוט לאו אורח ארעא, ע"ש בר"ן.

13. עיין בכס"מ (הל' ע"ז פ"ח ה"א) שהביא שתי אפשרויות בדעת הרמב"ם, ובאור שמח (שם), ובתורת הבית הארוך (בית א שער א דף י עמ' א).

14. ולפירוש הראשונים האחרים על הסוגיא אין ראייה מדף נד דלא כרב פפא, שאפשר שמפרשים שלא חזרנו בנו מ"דילמא כרב פפא", ועוד הם מפרשים את החילוק בין דף נ"ב לדף נ"ד בשונה מהר"ן, עיין תוס' (נב ע"ב ד"ה ברוך) ורמב"ן (שם).

15. עם זאת, כל ההסבר שלו זה לפי מה שמפרש שיש פדיון לכלי שרת, אבל בסנהדרין (טז ע"ב) כתב הר"ן "משיחתן מקדשתן פי' שהיו קדושי קדושת הגוף, ושוב לא יהיו להם פדיון", אלמא סובר שאין פדיון לכלי שרת, א"כ אפשר שחזר בו ואין ידוע מה משנה אחרונה, ויש לעיין בזה.

לקיחה – הם נקראים פריצים על שם מעשה הפריצה, ודווקא בעשותם זאת המקדש מתחלל, ולא לפני כן. בדומה לחת"ס, אך בשינוי קל, גם החיד"א¹⁶ (דברים אחדים דרוש כח) מתקשה כיצד התיירו את הכסף והזהב שבירושלים אלמלא דברי רב פפא, ומסביר בדעת הר"ן שאכן יש לדרוש את 'באו בה פריצים', אלא שהוא מכריע מהסוגיה בדף נד שמה שמתחלל הוא רק מה שלוקחים הגויים בידיים, ולא מבנים שהם מבצעים בהם פעולות כיבוש שונות (בשונה מהחת"ס שנקט שמעשה הפריצה וההחרבה מחלל, גם לפני שלב הביזה). הביזה מחללת ולא הכיבוש.

הלקט יושר (יו"ד עמ' יג ענין א) דן בדינו של בית כנסת שהחרימו השלטונות והפכו אותו לבית עבודה זרה, ועכשיו מעוניינים להחזיר אותו לרשות ישראל, האם נפסל מלהיות בית כנסת. בדינו הוא מביא את פסילת חכמים את אבני המזבח משום שהשתמשו בהם היוונים לעבודה זרה, כפי דברי רב ששת, ולא מזכיר כלל את באו בה פריצים, ועולה מכך לכאורה שהוא אינו פוסק כרב פפא.¹⁷ אבל ביביע אומר (שם אות ה) כתב על הלקט יושר:

הנה מבואר יוצא מדברי הגאון מהרא"י דאע"ג דמספקא ליה אם שייך הדין של הכתוב "ובאו בה פריצים וחללוה" לגבי בית הכנסת שלא נגעו הגוים בגוף הכותלים שלו, ואין ולא ורפיא בדידיה וכו'

נראה שמפרש את הספק של הלקט יושר מצד 'באו בה פריצים', האם שייך לגבי הבית עצמו, אבל לענ"ד אינו דן מצד זה.¹⁸ גם מהלבוש (יו"ד קמה, ח) עולה שאין הלכה כרב פפא: "אבל עשה בו מעשה אסרה מדרבנן שכן מצינו באבני מזבח שגנזום מלכי בית חשמונאי משום דשיקצום מלכי יון לע"ז" – הוא תולה את טעם איסור אבני המזבח בעשה מעשה ולא בדין באו פריצים. במטה אפרים (הלכות מגילה וחנוכה ג, א) הביא את דעת הרא"ם שאבני המזבח נאסרו רק מדרבנן, משום שמהתורה אינם יכולים לאסור שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, ותמה עליו שהרי למדנו מ'באו בה פריצים' שהאבנים יצאו לחולין מהתורה, ואם כן זה שלהם ויכולים לאסור מהתורה. נראה שגם כאן מופיעה המחלוקת האם לפסוק כרב פפא, וכך פירש החיד"א בדברים אחדים דרוש כח.

אם כן, ראינו שיש מחלוקת פוסקים אם הלכה כרב פפא, אבל גם סיעת הר"ן שדוחה את דברי רב פפא, דורשת את הפסוק באופן מוגבל, כך שלא עצם הכניסה מוציאה לחולין

16. יש לציין שגם החת"ס וגם החיד"א הסבירו את הר"ן, אך לא בהכרח פסקו כמותו.

17. ומצד עצם דרשת באו פריצים לא גילה דעתו מה סובר. אפשר שמפרש כמו שכתבנו לר"ן, או שסובר שרק בדבר המטלטל אמרינן באו פריצים ולא במזבח.

18. ומה שכתב שם: "ונימא דשאני התם גבי אבני מזבח ומעילים וספרים פסולים, דשלטו וחלו בהם ידים של עובדי ע"ז בגופן, מה שאין כן בבית, דלא שלחו ידים בגוף הבית אלא שהכניסו ע"ז בחללו וכו'", אין כוונתו לדין באו פריצים, אלא דן מצד הקנס מדרבנן, שאומר לחלק ששם מדובר במצב שבו שלטו ידים בגוף המזבח ולכן קנסו, מה שאין כן כשרק הכניסו לחללו ע"ז.

קדושת המקדש, כליו, עפרו ואבניו בזמן הזה, לאור דין "באו בה פריצים וחיללוה"

כדברי רב פפא, אלא מעשה הפריצה הלקיחה וההחרבה מוציא (חת"ס), או שמעשה הבזיזה מוציא (החיד"א). שלט"ג הוא היחיד שאינו מקבל כלל להלכה את הדרשה, כי סובר שזו דרשה זמנית לבית ראשון.

ג. אופן החילול על ידי הפריצים

1. רש"י ורמב"ן: הביאה מוציאה לחולין

בביאור אופן החילול, כתב רש"י (ע"ז נב ע"ב ד"ה דכתיב ובאו): "מכיון שנכנסו עובדי כוכבים להיכל, יצאו כליו לחולין, וכיון דנפקי לחולין קנינהו בהפקירא". מדבריו נראה שביאת הגוים למקדש היא המחללת את קדושתו, וכן כתב ריא"ז בפסקיו (ע"ז פרק ד הלכה ב, כה): "משנכנסו גוים למקדש נתחללו הכל בידם". גם הרמב"ן והריטב"א (שניהם במכות יט ע"א) כתבו דברים דומים, וכן התשב"ץ (חלק ג, ה) והרדב"ז (חלק ב, תקצו).

יש לדייק ברש"י ולהבחין שהתהליך שקורה איננו קנין של הגוים שקורה אוטומטית עם הכיבוש, וכך ממילא יוצא הכל לחולין, אלא בתחילה כלי המקדש יוצאים לחולין ונעשים הפקר כתוצאה מהכיבוש, ואז ממילא קונים הכובשים מן ההפקר: "וכיון דנפקי לחולין קנינהו בהפקירא". נראה שמה שהביא את רש"י לומר הפקר ולא כיבוש זה הגמ' (ע"ז נב ע"ב) שאומרת שדבר ששימש לאיסור אף שלא נאסר אסור להשתמש לגבוה, ומביאה ראייה:

לימא מסייע ליה: מזרחית צפונית - בה גזוז בית חשמונאי את אבני המזבח
ששקצו אנשי יוון, ואמר רב ששת: ששקצו לעבודת כוכבים! אמר רב פפא: התם
קרא אשכח ודרש, דכתיב: 'ובאו בה פריצים וחיללוה'.

הגמ' מביאה ראייה שאף שאבני המזבח לא היו צריכות להיאסר, שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו כדפרש"י, ואעפ"כ נאסרו כיון ששמשו לע"ז, ודוחה רב פפא שנאסרו משום שנתחלל בביאת הפריצים והוי הפקר וזכו מן ההפקר ומשום כך יכולים לאסור, ואם נאמר שבאו פריצים זה מצד קנין וכיבוש¹⁹ ורב פפא בא לחדש שאף מהקדש מהני כיבוש, אם כן רב פפא היה צריך לומר שלא הבנת כיבוש קונה וזה שלהם, אבל רב פפא לא הזכיר דבר מכיבוש

19. ויש לעיין בעצם הדבר שכיבוש קונה האם גם קונה את המטלטלים שבו ולכאורה כן כיון שהמקום והכלים שבו תחת רשותם, ואם נומר לרש"י שרק הכלים יצאו לחולין עיין בהמשך, אז נראה ודאי שלא שייך לומר כיבוש לענין הכלים, שהרי הבנין עדיין ברשות ההקדש ולא מהני לו כיבוש ואין כליו יצאו לחולין מדין כיבוש, ויש לעיין בזה.

וכל מה שהוא אומר זה שהם חיללו, ומכך משמע שלא התכוון לתרץ שיש קניין וכיבוש,²⁰ אלא רק לעסוק בחילול הקדושה.²¹

הרמב"ן (ע"ז נד ע"ב) כתב: "וגזירת הכתוב היה שיצאו לחולין על ידי כבוש הגוים". היה נראה מדבריו שהכיבוש הוא שמחלל על ידי קניין כיבוש, ולא צריך לעבור דרך שלב ההפקר כדברי רש"י. אבל קשה על פירוש זה, כי דחוק לומר שכל חידושו של רב פפא הוא שכיבוש יוצר קניין גם בהקדש ולא רק בחולין, ומלבד זאת, הרמב"ן כתב (מלחמות ע"ז כד ע"א): "וגזירת הכתוב היה הכל, אף על פי שאין מעילה בקרקעות, ואף על פי שאינם בני מעילה", ואם זה היה מצד קניין כיבוש, איך אפשר להגיד שהכל זה גזירת הכתוב, הרי אם זה מצד הלכות כיבוש הידועות בשאר התורה, אין זו גזרת הכתוב, אלא נראה שיש כאן הלכה מיוחדת של חילול לא מצד הלכות קניין על ידי כיבוש, ומה היא? לכן נראה להסביר גם את הרמב"ן כרש"י, שמה שמוציא לחולין איננו הכיבוש, אלא חילול הקודש שיש בכיבוש – לא הקניין אלא הפגיעה הרוחנית. ואולם, בשו"ת יביע אומר (חלק ח, או"ח טז, ד) הסביר שלדעת רמב"ן, הכיבוש קונה ומוציא לחולין, ולא חילול הקודש: "אבל לדעת הרמב"ן גם גוף הקרקע יצא לחולין... שאע"פ שאין קרקע נגזלת מכל מקום בחזקת מלחמה וכיבוש מהני", וכך מופיע גם בשו"ת מענה אליהו (ריש סי' ב). אבל לענ"ד נראה שכוונת הרמב"ן כפי שהתבאר, ולא קשה מהכלל שקרקע אינה נגזלת, שכיוון שנתחלל כבר אינו ברשות

20. ונרחיב יותר בהוכחה זאת. הלכות כיבוש הן הלכות שאינן קשורות דוקא למקדש, אלא שייכות בכל כיבוש, ואין נראה שרב פפא בא לחדש הלכות כיבוש שאם אומה כובשת הדבר מהווה קניין, אלא דוקא כאן בנוגע למקדש. אם כן, צריך לשאול מה רב פפא בא לחדש, הרי בהו"א של הגמ' ודאי שלא סברו את כיבוש, שהרי לפי ההו"א אי אפשר לאסור מטעם שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, ואם כן, לפי ההו"א ודאי אין כיבוש מהקדש.

ונראה שמטעמו של בעל המאור שהבאנו בהערה בהמשך, שלה' הארץ ומלואה, עכשיו נשאל מה רב פפא בא לחדש, ואם נאמר שהוא בא לחדש כיבוש, אז נצטרך לומר שהוא בא לחדש שאף מהקדש מועיל כיבוש, והיינו שלומד מהפסוק שהתחלל מדין כיבוש. ואולם, יוצא מכאן שרב פפא טוען שהמקשה סבר שמהקדש אין כיבוש, ואם הבין שגם מהקדש מועיל כיבוש. אבל לא נראה כלל שרב פפא בא לומר זאת, שכן מלשונו: "התם קרא אשכח וכו'" נראה שבא לחדש דין שיש לגוים כח לחלל, דהיינו שבא לחדש בדיני החילול, ולא רק בא להרחיב את דיני כיבוש, שאם כן עיקר חידושו אינו בפסוק, והפסוק רק מהווה גילוי מילתא. לכן לענ"ד גם במסקנה נשארת סברת בעל המאור שלא שייך כיבוש מהקדש, וכך נלע"ד מוכח ברש"י שהוצרך לדיני הפקר.

21. וזה מה שהביא את בעל המאור (ע"ז כד ע"א) לומר "דאע"ג דעובד כוכבים מישראל קני דכתיב וישב ממנו שבי אבל מגבוה לא דכתיב לה' הארץ ומלואה", והראב"ד בכתוב שם שהבאנו בהמשך תירץ שהם לא התכוונו לקנות, ומרש"י (ע"ז נד ע"א ד"ה מאבני מזבח) נראה כבעל המאור, מכל מקום נראה שכולם מפרשים שאין כאן קניין מצד כיבוש.

הקדש והוי הפקר,²² לכן יכולים לזכות בו,²³ וכן נראה מהמנחת אברהם (ח"ג סי' יח אות ג) שסובר שלכו"ע לא שייך כאן דיני כיבוש ע"ש.

2. בעל המאור והראב"ד: מעשה מעילה או דומה לו מוציא לחולין

לעומת רש"י ורמב"ן, ישנם חולקים הסוברים שלא הביאה מוציאה לחולין, אלא שלבים מאוחרים יותר בכיבוש. בעל המאור בע"ז (שם) כתב שהציאה לחולין היא מדיני מעילה, ואם כן נראה שאין זה בעצם הביאה, אלא בשימוש, כדיני מעילה. בכתוב שם לראב"ד (שם) כתב "אין כאן חזקה דגוים בשל ישראל כלל, שהרי לא נתכונו לזכות בהן וכו'. ולא נתכונו אלא לשקצום לע"ז וליטמא אותן לגילוליהם", אומר הראב"ד שאין מדובר בענין קניין וכיבוש, שכן לא נתכונו לקנות ולהחזיק במקדש²⁴ אלא לטמא אותו, ומשמע שבזה שהם מטמאים ומשקצים יצא לחולין,²⁵ וכן מלשונו: "אלא התורה נתנה להם כח לגוים לחלל קדושתם כאלו הם בני מעילה", נראה שמפרש שנתחלל על ידי מעשה של חילול כמו במעילה, וכמו שבישראל על ידי מעילה יוצאים לחולין, כך על ידי שיקוץ העכו"ם יוצאים לחולין, אבל מצד עצם מעילת העכו"ם לא היו יוצאים, ונראה דהיינו במה שכיוונו לשקץ לע"ז ולא בעצם הביאה.²⁶ לפי זה, יש לברר במה יצא לחולין הכסף, שחילולו מתואר בגמ' בע"ז שהובאה לעיל שהבאנו לעיל. ואין נראה לומר שהם הביאו את כספי המקדש לפני

22. וגם אם נאמר שלרמב"ן אינו הפקר, אלא בא כאחת, שנתחלל מהקדושה וממילא זכו בזה הגוים בלי שלב ההפקר – מכל מקום מה שמפקיע את הקדושה אינו הכיבוש, אלא החילול.

23. ואולי גם היבוע אומר מודה לזה, אבל סובר שכיון שקרקע לא נגזלת אז לא שייך בה תפיסה, וממילא לא שייך גם חילול, ואומר שכיון ששייך כיבוש אז גם שייך חילול (אלא שלא משמע שזו כוונתו), אבל לענ"ד אין צורך לזה, ואף אם לא היה מועיל כיבוש לקנות היה מקום לומר באו פריצים, שכיון שבאו פריצים למקום המקדש נתחללה קדושתו.

24. ומה יהיה הדין אם כן יתכונו לזכות, כמו אחר חורבן בית שני שהגוים בנו שם בית תיפלתם, אין ראייה, אפשר שסובר שבזה כן יצאו לחולין, אבל אפשר שלא יצאו שבשביל לצאת לחולין בעיני דוקא לשקץ ולטמא או לקחת (ומצד כיבוש אפשר שמודה לרז"ה שמגבוה אין קנין), וכל מה שבא לומר זה לחלוק על הרז"ה ששאל מצד כיבוש וקנין, לכן אמר שאין כאן קנין, אלא שאפשר שאם בונים שם את בית תיפלתם בזה הם משקצים, כמו שאדם מכניס ע"ז לבית ומתכוון שהבית יהיה בית ע"ז שנאסר, עיין שו"ע (יו"ד סי' קמה סעי' ג ברמ"א), אם כן הוא הדין כאן (ואפשר שיש בזה חילוק בין נוצרים למוסלמים), ואין נראה לומר שכיון שהוא מחובר לא נאסר שאין גזלה בקרקעות, שהרי לא אמר דבריו מטעם קנין אלא מטעם שיקוץ, והרי בית ששקצו אותו נאסר, אבל הקרקע עצמה אפשר שלא נאסרה, כמו בע"ז במשתחוה להר שלא נאסר (עיין ע"ז מה ע"א), וצ"ע.

25. ועוד, כיון שסובר שלא התכונו לזכות, אז קשה לומר שעצם הביאה היא מחללת, האם בעצם זה שגוים באים למקדש מתחלל.

26. ונראה שאינו מצריך כמו רש"י הפקר ואח"כ קניין של הגוים, ואז לאסור אם עבדו אותם ע"ז, שהרי סובר שאין כאן קנין אלא עצם זה שחיללו אותם לע"ז נאסרו וראיתי באמרי בינה דיני שחיטה סי' יב ד"ה והנה ברש"י שדן בדעת רש"י האם בשביל לאסור לע"ז צריך קנין של הגוים אחר ההפקר או שכיון שהופקר יכולים לאסרו אף בלי קניין, ע"ש.

העכו"ם שלהם, שאם כן היה הכסף נאסר בהנאה, אלא אפשר שבין על ידי זה ששקצו וטמאו, בין על ידי לקיחתם הוי חילול הקדושה, אבל אפשר שגם בכספים כיון שהשתמשו בכספי קודש לצורך חול הוי חילול הקדושה.²⁷

ואולי אפשר להוסיף בהבנת דברי הראב"ד, שהרי כתב:

ולא נתכוונו אלא לשקצום לע"ז וליטמא אותן לגילוליהם, כעין המשתחוה לבהמת חבירו ועשה בה מעשה, שאסרה אף על פי שלא קנאה.

משמע שבא לומר שהטעם לכך שאבני המזבח נאסרו אף שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, הוא כמו שמצאנו שאם עשה מעשה בבהמת חבירו אסרה אף שאינה שלו, כך בזה ששקצו לע"ז אף שהם ברשות הקדש נאסרו, משמע שמפרש שכמו שמעשה אוסר בהמת חבירו כך מעשה של שיקוף מחלל ממון הקדש,²⁸ אם כן יש צורך במעשה.

וכן לגבי כלי המקדש שהגלה נבוכדנצר לבבל נאמר בדניאל (ה, ב ואילך) שבלשצר בנו השתמש בהם, ואומרת על זה הגמ' (נדרים סב ע"א) "ומה בלשצר שנשתמש בכלי קודש שנעשו כלי חול, שנאמר: ובאו בה פריצים וחיללוהו, כיון שפרצום נעשו חול" לשון "כיון שפרצום". משמע שהלימוד בעיקרו אינו מלשון 'באו', אלא מלשון 'פריצים', שפרצו ושקצו לע"ז. ולשון המיוחס לרש"י (נדרים שם): "פריצים - שהוציאו מבית המקדש". נראה שמפרש שלא בעצם הביאה נתחלל אלא בהוצאה מבית המקדש. והמאירי (נדרים שם) כתב: "שמכיון שפרצום, ר"ל שנהגו בהם מנהג פריצות יצאו לחולין ברשותם".²⁹ ובשיטה מקובצת (נדרים סב ע"א) מובא:

כיון שפרצום. שנהגו בהם פריצות ונעשו חול. פירוש, שנעשו חול בשעה שנשתמש בהן, דכתיב: 'ובאו בה פריצים וחיללוהו', כיון שפרצום הפריצים נעשו חול ומותר ליהנות מהן וכו'. הרא"ם ז"ל.

-
27. ועיין בעיר הקדש והמקדש (ח"ד פרק י אות ג), שמשמע שבלקיחה אין אומרים באו פריצים, אלא דווקא בשיקוף וחילול (והיינו שבלקיחה יש דיני מעילה, וגוים אינם בכלל מעילה אלא רק בשיקוף וחילול), אם כן קשה במה הכסף יצא לחולין, ואפשר כמו שכתבנו שהשתמשו בהם לחולין.
28. ואף שמהגמ' (ע"ז נד ע"א) נראה שדברי רב פפא אינם מטעם שאדם אוסר על ידי מעשה, היינו שאינו נאסר מצד שעשה מעשה אלא מתחלל מטעם רב פפא, וממילא כיון שיצא מרשות הקדש נאסר.
29. וכתב בשו"ת מענה אליהו (סי' ב): "ומה שהביא מספר המאירי, שמפרש כיון שבאו בה פריצים חללוהו, היינו שנהגו בה זלזול והפקר וכו', ולא לזה כיון המאירי, רק כפשוטו, שמפרש על מה שאמרה הגמרא דיצא לחולין מפני שבאו בה פריצים, דמה בכך שנכנסו לבית המקדש, ונהי שהוא מן המעלות שאין העכו"ם נכנסים לשם, מ"מ אף שנאמר שהוא מן התורה, אין הבית המקדש יוצא מקדושתו כלל ע"י זה, וא"כ מהו דקאמר ובאו בה פריצים וחיללוהו, כיון שבאו בה נתחלל, לזה מפרש דאין הכוונה ביאה פשוטה וריקנית לבד, רק שנהגו בה פריצות וזלזול, והיינו שהרסו אבני המזבח וכיוצא בזה, וזה פשוט וברור".

אם כן, נראה שסוברים שרק כשנהגו בהם פריצות וזלזול יצאו לחולין.³⁰ ולולי דמסתפינא הייתי אומר שכוונת הרא"ם והמאירי שבלשצר הוא שהוציא את הכלים לחולין, שהרי הוא פרץ והשתמש בהם, וכך משמע טפי בלשון הרא"ם: "שנעשו חול בשעה שנשתמש בהן", היינו בלשצר, והיינו שקודם לכן אף שהוציאו מן המקדש לא יצא לחולין עד שנשתמש בהם,³¹ ואם כן סוברים שזה שהוציאו מן המקדש אינו מתחלל בזה, אלא רק כשנהגו בו פריצות. ולרש"י הסובר שביאה היא המחללת, לכאורה צ"ל שמפרש את הגמ' בנדרים "כיון שפרצום" היינו על ידי ביאתם, והיינו שבזה שבאו למקום המקדש יש בזה פירצה בקדושת המקדש. או שגורס כר"ף (נדרים כ ע"ב): "שנאמר ובאו בה פריצים וחיללוה, כיון שבאו בה פריצים נעשו חול".³² ואין נראה לומר שזו מחלוקת סוגיות, שאם בנדרים הכוונה פרצום על ידי מעשה, מדוע הוצרך רש"י לומר שבע"ז מתחלל על ידי עצם הביאה ולא על ידי מעשה פירצה.

ומהחיד"א (דברים אחדים, דרוש כח לשבת זכור) משמע שמפרש שיש מחלוקת בין הסוגיות: בנדרים מדובר דווקא בכלים, ובזה סוברת הגמ' שהחילול הוא על ידי הלקיחה, ומשום כך אמרין כיון שפרצום. לעומת זאת, בע"ז מדובר במזבח, שאין בו לקיחה, ומשום כך סובר רש"י שהחילול הוא בביאה, ונראה משום שסובר שעל ידי עבודה עליו לא בזה נתחלל. ולפי דברי החיד"א אפשר שלמסקנה רש"י מודה שלא עצם הביאה היא המוציאה

30. עם זאת, המאירי בע"ז מפרש את הסוגיא שם מדין מעילה כמאור שהבאנו בהמשך, ואם כן היה אפשר שהוא הדין כאן, יצא לחולין מצד הלכות מעילה לכן בעינן פריצות וזלזול, אלא שלא משמע מדבריו שזה מצד מעילה, שכן דבריו שונים מדברי בעל המאור, שפירש פריצים היינו פריצי ישראל, והפסוק לא בא לחדש לנו הלכות מעילה אלא דמיירי בפריצי ישראל, ע"ש. מהמאירי כאן משמע שהפסוק בא לחדש שיוצא לחולין על ידי הפריצות, ואם כן, אין זה מטעם הלכות מעילה שלהלכות מעילה אין צורך בפסוק זה, וכן משמע מדבריו דמיירי שפרצום הגוים.

ואולי היה אפשר לומר שמפרש שהסוגיות חלוקות, שהסוגיה בנדרים דנה בחילול על ידי פריצי גוים דהיינו בלשצר עיין בהמשך, שלא שייך לומר על ידי פריצי ישראל, שהרי בכלי שרת יש מועל אחר מועל, ואילו הסוגיה בע"ז דנה בחילול על ידי פריצי ישראל, אפשר משום שהרי בהו"א של הגמ' אבני מזבח לא נתחללו שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, אם כן רב פפא היה צריך לומר התם מתחלל משום באו פריצים, ומדאמר "התם קרא אשכח ודרש וכו'", משמע למאירי שלא בא לחדש הלכה בניגוד להו"א, אלא מציאות דהיינו שהתחלל על ידי פריצי ישראל עיין בדבריו בע"ז, ובזה מיושב מה שרבים הקשו (עיין יביע אומר ח"ח או"ח סי' טז אות א) על בעל המאור שהבאנו בהמשך (שהמאירי סובר כמותו) שסובר שבכלי שרת לא אמרין באו פריצים, והקשו הרי הגמ' בנדרים אומרת לגבי כלי שרת באו פריצים, אלא אפשר שסובר שהסוגיות חלוקות, ויש לעיין בזה.

31. וכוונת הגמ' שהרי לא נענש על זה שהוציא לחולין, אלא על זה שנשתמש ובשעה שנשתמש כבר יצא לחולין. ונראה שזו כוונת הרא"ם שכתב בהמשך שם: "שלא יהו חוטאין נשכרין", הרי שבלשצר הוא החוטא שהוציא לחולין.

32. ומהר"ף אין ראייה שסובר כרש"י שאפשר שהכוונה שבאו פריצים ופרצו ובזה חיללו.

לחולין, אלא הלכיה, שהרי אפשר שאין הלכה כרב פפא בע"ז שם אלא כסוגיא בנדרים. וכן כתב הרמב"ם בתשובה: "אם זו הביזה נעשתה בפקודת סולטאן, הרי (קנהו) ובטל דין הקדש, ואפילו כלי המקדש אם נבזזו, בטלה קדושתם וכו'". מלשונו משמע שלא עצם הביאה היא המחללת אלא נדרשת ביזה, ואפשר שמפרש שבזה יש פריצות וחילול הקודש, לכן מתחלל דוקא על ידי ביזה ולא על ידי ביאה. ועיין בהמשך בדברי הרמ"ע.

3. סיכום: מעילה; עצם הביאה; מעשה זלזול או לקיחה

נראה שיש שלוש שיטות בהבנת אופן החילול על ידי הפריצים: (א) רש"י ורמב"ן: החילול הוא בעצם הביאה, שבזה שהגוים במקום המקדש יצא לחולין. (ב) בעל המאור: מצד הלכות מעילה, ויוצא לחולין על ידי מעילה ושימוש, וממילא כל דיני מעילה שייכים כאן, והיינו שאין מעילה בגוים אלא בישראל, וכן אין מעילה במחומר ובבהמה וכלי שרת. (ג) החילול הוא על ידי מעשה של זלזול ופריצות, או על ידי לקיחה (כך נראה דעת הרמב"ם והראב"ד, והמיוחס לרש"י והמאירי בנדרים והרא"ם, והחיד"א לפי הסוגיה בנדרים). ונפק"מ בזה לענין הדברים במקדש שלא נפרצו ונלקחו, שלדעה השניה והשלשית לא יצאו לחולין, ולדעה הראשונה כן.

ד. אלו דברים מתחללים: מיטלטלין, קרקע המקדש, מבנה המקדש

1. העולה מדברי בעל המאור, הראב"ד והרמב"ן

כאמור, מדברי בעל המאור נראה שדין באו פריצים וחללוהו הוא מטעם מעילה. ועולה מדבריו שרק בישראל אמרינן באו פריצים ולא בגוים, שהרי אין מעילה בגוים, וכן לא בבהמה וכלי שרת, שאין יוצאים לחולין על ידי מעילה. ולכאורה גם לא בקרקע ובניין, שהרי אין מעילה בקרקעות. ומה שנאמר באו פריצים במזבח, אולי יש לומר שתלשו מאבני המזבח, אבל אפשר שמפרש שהקדישו ואח"כ בנו, לכן יש בו מעילה (עיין רמב"ם הל' מעילה פ"ה ה"ה). וכן סובר שהמזבח אינו ככלי שרת, ואם מעלו בו יצא לחולין, אפשר משום שמזבח הוא בניין³³ ורק בבהמה וכלי שרת אומרים שיש מועל אחר מועל.³⁴ ולבעל

33. עיין בדעת כהן (עמ' תמ), אלא שא"כ הרי אין מעילה בקרקעות, ואולי סובר שתלשו את האבנים, ויש לעיין בזה.

34. ולכן המזבח נבנה מקדשי בדק הבית, מה שאין כן כלים דהוו צורך קרבן נלקחים מתרומת הלשכה (עיין כתובות קו ע"ב).

ואפשר אולי להוסיף שכיון שנלקח מקדשי בדק הבית הוי קדושת דמים, לכן נפיק לחולין על ידי מעילה, מה שאין כן כלי שרת שנלקחים מתרומת הלשכה הוו קדושת הגוף לכן יש בהם מועל אחר מועל.

ועוד אפשר לומר טעם אחר - שהרי יש לשאול הרי הטעם שיש מועל אחר מועל בכלי שרת איתא במעילה (יט ע"ב): "זר' נחמיה אמר לך: ק"ו, אם אחרים מביא לקדושתן - הוא עצמו לא כל שכן", א"כ נימא שגם במזבח יהיה מועל אחר מועל, שהרי המזבח מקדש אחרים כדאיתא בזבחים (פג

קדושת המקדש, כליו, עפרו ואבניו בזמן הזה, לאור דין "באו בה פריצים וחיללוה"

המאור הפסוק באו פריצים לא בא ללמד אותנו דין, אלא מציאות שבאו פריצים ישראל, ונראה דהיינו שבתחילה סברנו ששקצום הגוים, וממילא אין בו דיני מעילה, ואומר רב פפא שפריצי ישראל חיללו ולכן יצאו לחולין כדיני מעילה, וסובר שלשון פריצים קאי על ישראל פרוצים, אבל בגוים לא שייכת לשון פריצים, שזה עניינם, ולא פרצו ממה שהם. וכדבריו כתב גם המאירי (ע"ז נב ע"ב).

הרמב"ן (מלחמת ה' שם) השיג על בעל המאור, ומדבריו נראה שסובר שחילול הפריצים אינו מטעם מעילה, אלא גזרת הכתוב שעל ידי הגוים יוצאים לחולין, וזה דווקא בגוים ולא בישראל, ונראה מסוף דבריו שהיציאה לחולין אינה כטעם מעילה, והיא קיימת אף בלי שימוש, ולעיל רצינו לומר דהיינו בכניסה כרש"י,³⁵ שאין היציאה לחולין בביאת הפריצים כיציאה לחולין בהלכות מעילה. ולכן סובר שאף דברים שבהלכות מעילה לא היו יוצאים כגון בהמה וכלי שרת וכן קרקעות, כאן יוצאים, ומשום כך סובר שהבית עצמו יצא לחולין. ובגונע לקרקע עצמה, הבאנו בהמשך מחלוקת בזה האם לרמב"ן יוצאת לחולין.

ובכתוב שם לראב"ד בע"ז שם חלק על בעל המאור, וכתב בדומה לרמב"ן, שאין החילול מצד הלכות מעילה, אלא שהתורה נתנה להם כוח לחלל קדושתם, וזה גם בבהמה וכלי שרת דלאו בני מעילה, אלא שמדבריו משמע שהחילול לא בעצם הביאה, אלא בזה ששיקצום לע"ז, אם כן הבית עצמו לא יצא לחולין אם לא שיקצו אותו, ורק מה ששיקצו יצא לחולין. וכן כל הסוברים שהבאנו לעיל שהטעם שיצא לחולין זה משום שנהגו בזה זלזול ומנהג חול, או משום שלקחום, אז רק מה שנהגו בו זלזול או לקחום יצא לחולין. אבל אם הטעם מצד עצם הביאה אז היה נראה שודאי גם הבניין יצא לחולין, שהרי הביאה היא לבית ולמקום, והרי נראה שהטעם שבביאה יצאו לחולין, זה משום שבזה המקום תחת שלטון הגוים, ואם כן אין עדיפות לבנין על הכלים.

2. דברי רש"י בע"ז

על האמור עד כאן יש להקשות מדברי רש"י (ע"ז שם), שכתב:

דכתיב ובאו בה פריצים וחיללוה - מכיון שנכנסו עובדי כוכבים להיכל יצאו כליו לחולין, וכיון דנפקי לחולין קנינהו בהפקירא והווי להו ידידהו, וכשנשתמשו בהן לעבודת כוכבים נאסרו.

ע"א), אלא אפשר שיש הבדל בין הקידושים - כלי שרת מקדשים את הדבר להיות ראוי להקרבה, לכן ק"ו שהם עצמם יהיו קדושים, שלא יצאו לחולין על ידי מעילה, אבל המזבח מקדש לענין אם עלה לא ירד, ואין בזה ק"ו שיהיה קדוש שיהיה בו מועל אחר מועל.

35. ומה שכתב הרמב"ן "שאני אומר עבדום", נראה שבא לומר מדוע נאסרו אבני המזבח, אבל עצם היציאה אינה בגלל שעבדום.

מצד אחד כתב רש"י שבביאה יצאו לחולין, אבל מצד שני כתב "יצאו כליו", דהיינו של ההיכל, משמע שההיכל עצמו לא יצא לחולין, והיה נראה לומר שנקט כלים בשביל ההמשך, שכתב שכאשר השתמשו בהם לע"ז נאסרו,³⁶ אבל מצד יציאה לחולין גם הבית יצא, כמו שהמזבח אף שהוא בנין יצא לחולין.

בשור"ת שאילת דוד (או"ח סי' ג) כתב שמדברי רש"י נראה שגוף ההיכל לא התחלל, שאין הגויים יכולים להפקיע את קדושתו, וביאר שרש"י נקט כך משני טעמים: (א) משום שההלכה היא שקידשה לעתיד לבוא; (ב) כניסת הגויים להיכל לא נחשבה לכיבוש מלחמה, משום שהחשמונאים לא התייאשו, והיו מצפים לכבוש בחזקה מידם. נראה מדבריו בטעם הראשון שאף שמצד הכיבוש המקום תחת רשות הגוים ויצאו הכלים לחולין, מ"מ לענין הבנין לא יצאו, שא"ל לגוים לבטל את קדושת המקום, אבל את קדושת המזבח אף שהוא בנין אפשר שיכלו לחלל מהטעמים שכתבנו בהמשך. ולטעם השני יש לעיין, שהרי נראה שדברי רש"י מתייחסים לפסוק שעוסק בבית ראשון, שבחורבנו כבשוהו הגויים כיבוש גמור, ויעוין עוד בהמשך בדברי השאילת דוד. אף בשור"ת הרמ"ע (סי' כה, הובא בהמשך) נראה שמפרש בדעת רש"י שהבנין לא יצא לחולין, וכן בשור"ת בית יצחק (או"ח סי' כז אות א).³⁷

3. דברי התשב"ץ

בשור"ת תשב"ץ (ח"ג סי' ה) האריך בסוגייתנו בהקשר לקדושת בתי כנסיות שנבזזו על ידי גויים. בתחילת דבריו כתב שהקדושה פקעה מבתי הכנסת כשנכנסו אליהם הגויים, ואח"כ הביא את דרשת חז"ל (מגילה כח ע"א): "הרי נאמר 'והשימותי את מקדשיכם', קדושתן אף כשהן שוממין", וכתב שמה שנאמר באו בה פריצים זה במקדש ראשון ובאבני מזבח מפני שהפקירם ישראל.³⁸ לכאורה נראה שכוונת התשב"ץ לומר שבאופן עקרוני ובסתמא, עם

36. ואף שרש"י מתייחס לפסוק שנאמר בבית ראשון, שהרי מדבר על הכלים שבהיכל, ואילו לגבי בני חשמונאי מיירי על המזבח שהיה חוץ להיכל, ובבית ראשון לא מצאנו שנשתמשו באותם כלים לע"ז בזמן ביאת הפריצים, מ"מ בא ללמוד מבית ראשון לבני חשמונאי, שכמו שאם השתמשו בכלים נאסרו כך גם במזבח. אבל במעלין בקודש לו (עמ' 37) הרב אברהם מפרש שכוונת רש"י כליו של מקדש היינו מזבח ע"ש, ואין זה נראה לענ"ד, שהרי המזבח אינו בהיכל, ומדוע כתב רש"י שנכנסו להיכל, ועוד, רש"י מתייחס לפסוק שאין מוסב על המזבח.

37. הרמב"ן והריטב"א (מכות יט ע"א) הקשו על רש"י וישבו ע"פ באו פריצים שגם הבנין יצא לחולין, ע"ש. מכל מקום הרי הקשו על פירוש זה, א"כ צריך הסבר אחר לרש"י, ועוד הרמב"ן שם הביא עוד תירוץ לרש"י שם, וכן כל דבריהם רק למ"ד שבמקדש לא אמרין קדשה לעתיד לבוא ע"ש, א"כ למ"ד קדשה לא אמרין גבי מקדש באו פריצים, ועיין במקדש מלך (פרק יב עמ' קסו) ד"ה אך לכאורה.

38. ומה שכתב כמו שנראה מדברי רש"י ז"ל, נראה כוונתו שכתב רש"י (שם בד"ה דכתיב ובאו): "מכיון שנכנסו עובדי כוכבים להיכל יצאו כליו לחולין, וכיון דנפקי לחולין קנינהו בהפקירא", ומאן דכר שמיה דהפקר, והיה אפשר לפרש שכיון שהיה ברשות גבוה א"כ כשנתחלל ואינו ברשות גבוה אינו בשום רשות אלא הפקר, אבל נראה שהוא מפרש כוונת רש"י "דנפקי לחולין" היינו שמה שמוציא לחולין הוא ההפקר, ונראה דהפקר הכוונה ליאוש, והיינו שעל ידי שהפקירו והתייאשו מהם יצא

ישראל אינו מתייחס מלחזור אל המקדש, לכן אף אם כבשו אותו הוא נותר בקדושתו, אבל בבית ראשון שזו היתה גלות גמורה, וכן באבני מזבח שהם הרסו אותו, ובזה עם ישראל מתייחס³⁹, ולכן מתחלל. אולם יותר נראה שכוונתו שבית ראשון יצא לחולין מצד גזרת הכתוב, והמזבח בבית שני יצא מצד שהפקירום ישראל, ואפשר מצד שהם הרסו את המזבח, וכן אפשר שסובר שתלשום והוו מטלטלין לכן התייחסו והפקירו אותם. ואף שכתב בבית ראשון זו גזרת הכתוב ואיך למדנו מכאן למזבח, אפשר שלמדנו מבית ראשון את העיקרון ששייך חילול בביאת פריצים, ולמדנו זאת למזבח בבית שני, כיוון שנוסף על זה שהפקירום ישראל⁴⁰. בנוגע לנידונו המקורי, בית הכנסת, כתב התשב"ץ שפקעה הקדושה וזכה בו המלך מדינא דמלכותא, ואין להסיק מכך שפקעה הקדושה מצד באו פריצים, ואדרבה, משמע שמצד זה אפשר שלא יצא לחולין, אלא משום שמתחילה על דעת המלך הוקדש. ואם כן, לגבי בית המקדש השני לא פקעה קדושתו בחורבן.⁴¹

יוצא שלפי הצד הראשון שכתב, דין באו פריצים אמור גם לגבי הבית עצמו, ולצד שדחה הוא אמור רק בכלים. והיה נראה שלמסקנא הוא מסופק בשאלה האם הדין אמור לגבי הבית עצמו. אבל ביביע אומר (ח"ח סי' טז אות ב), אחרי שהביא את מסקנת התשב"ץ שהקדושה לא פקעה, כתב:

ולא חשש להשיב על הראיה מדכתיב והשמותי את מקדשיכם, קדושתן אף על פי שהן שוממים, י"ל דס"ל דמתני' דמגילה (כח א) דיליף מהאי קרא לגבי בהכ"נ שחרב, מיירי שחרב מעצמו, אבל בהחריבוהו עכו"ם בטלה קדושתו משום ובאו בה פריצים וחיללוה, ולפי דברי הטורי אבן שם האי קרא אסמכתא בעלמא הוא. וע' בשו"ת בנין ציון ח"א (סימן א). ודו"ק.

משמע שמפרש שטעם התשב"ץ למסקנא שהבית הכנסת עצמו יצא לחולין, הוא דין באו פריצים, ומה שכתוב "והשמותי את מקדשיכם, קדושתן אף כשהן שוממים", מדובר בחרב מאליו, ולא בחרב על ידי גוים. אבל לענ"ד נראה כמו שכתבתי, שהתשב"ץ לא חזר בו

לחולין, וכיון שיצא לחולין קנינהו, כך נ"ל שמפרש. ועיין במה שפירשנו לעיל, ובשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' לג אות א).

39. ובזה אפשר לחלק כמו שכתבנו בהמשך בין קרקע שדעתם לחזור אליו לבין הבנין.
40. עם זאת, הוא לומד את דבריו מרש"י, ורש"י לכאורה מתייחס לבית ראשון. ואולי מפרש את רש"י על בית שני, והיציאה לחולין אינה מצד עצם הביאה אלא כתוצאה מההפקר.
41. שלא שייך בו דינא דמלכותא, כמו שכתב במנחת אברהם (ח"ג סי' יח אות יא): "אבל כ"ז ניתן להאמר בארץ של גוים, ובביכנ"ס שנוסד ע"י ישראלים תושבי הארץ (לכאורה כוונתו תושבי אותו ארץ של הגוים), אבל אין זה שייך כלל לגבי מקדש ד' בירושלים וכו'.

מהדחיה של קדושתן אף שהן שוממין,⁴² אלא טעמו מטעם תנאי שעל דעת המלך נבנה,⁴³ ולגבי החילוק בין חרב מאליו לחרב על ידי גוים עיין בהמשך. וכן במנחת אברהם (ח"ג סי' יח אות יא) מפרש כמו שכתבתי, שהתשב"ץ לא חזר בו מהדחיה של בקדושתן אף כשהן שוממין, ומשמע שמפרש שזו מסקנת דבריו, וחזר בו לגמרי מבאו פריצים ע"ש.

4. דברי הרמב"ם

בשו"ת הרמב"ם (סי' רט) מובא:

שאלה: מה יאמר אדוננו בדבר מי שקנה מן הבוזזים ספרי הקדש, שהיו שייכים לאחד מבתי כנסיות שבערים, האם קנה אותם או כופין אותו להחזירם? ואם כופין אותו, הנותנים לו (המעות), שבהן קנה, אם לאו? והאם יחזירם לאותו בית הכנסת או לזולתו? יורנו רבנו ושכרו כפול מן השמים.

התשובה: אם זו הביזה נעשתה בפקודת סולטאן, הרי (קנהו) ובטל דין הקדש, ואפילו כלי המקדש אם נבזזו, בטלה קדושתם. אמרו ובאו בה פריצים וחללוה. אבל אם נבזזו שלא ברשות סולטאן, יישבע בנקיטת חפץ, כמה הוציא, ויטול, ויחזור זה הספר למקומו, כדין מי שנראה אצלו, שנגנבו כליו או ספריו. וכתב משה.

מדבריו שכתב "ואפילו כלי המקדש אם נבזזו, בטלה קדושתם", משמע דוקא כלים, ומטעם שבזזו אותם, מה שאין כן הבית בעצם הביאה לא יוצא לחולין. ובמעלין בקודש חלק לו (עמ' 54) הביא הרב אלבה ממהרש"ם (דעת תורה או"ח סי' קנג סעיף ז), שכך הבין בתשובת הרמב"ם הנ"ל, שדוקא כלים, וז"ל "ונראה דאם גזלו הביהכ"נ עצמו בחזק יד, לא פקעה קדושתו, דקרקע אינה נגזלת". ומזבח אף שמחובר ולא נגזל, לכאורה צ"ל כמו שכתבנו בהמשך שהם הרסו אותו, ועקרו אבניו. ובמעלין בקודש שם הביא משו"ת יביע אומר (ח"ח סי' טז) ושו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' לג) שהקשו על המהרש"ם מדברי הראב"ד והרמב"ן על הגמרא בע"ז הנ"ל שלא חלקו בין קרקע לכלים. וכן הקשה מהתרגום יונתן שמבואר דקאי נמי על הקרקע (וע"ש בעמ' 35-36). אבל לענ"ד אין מה להקשות אם הרמב"ם חולק עליהם, וכן מהתרגום אין להקשות, שהוא לא דן על חילול הלכתי,⁴⁴ ולגבי הצד ההלכתי יש לנו את הגמ', והיא לא דברה בשום מקום על הקרקע, א"כ אין להקשות על הסוברים דלא קאי על הקרקע. וכך נוח יותר לומר בדעת הרמב"ם שהקרקע אינה מתחללת בביאת

42. אולם, אפשר שלצד הראשון בדבריו, שאומרים באו פריצים, הקביעה שקדושתן אף כשהן שוממין אמורה רק כשחרב מאליו, ויעוין בזה בהמשך.

43. ועיין בשו"ת ויאמר יצחק (או"ח סו"ס יב ד"ה והגם).

44. וכן יותר נראה שמה שאמר התרגום "דאחילו ית ארעא בית שכינתי", שמזה דייק במעלין בקודש שהחילול הוא על הקרקע, שכוונת התרגום לא"י, וא"כ ודאי אינו מדבר על חילול הילכתי.

הפריצים, שהרי הוא כתב לגבי המקדש שקדש לעתיד לבוא "והרי הוא אומר והשמותי את מקדשיכם ואמרו חכמים אף על פי ששוממין" (הל' בית הבחירה ו, טז). ולקמן יתבאר שנראה שחז"ל מפרשים שעיקר קרא דוהשימותי את מקדשיכם מתייחס לבית המקדש, והרי חז"ל דרשו דרשה זו על בית הכנסת, כפי שהובא לעיל. ולגבי בית הכנסת נראה שהכוונה גם לגוף בית הכנסת שהוא בקדושתו,⁴⁵ אם כן נראה שגם לגבי המקדש מה שהביא הרמב"ם את הדרשה "אע"פ ששוממין", קאי על המקדש עצמו, ולא רק על הקרקע, אלמא גוף הבנין נשאר בקדושתו אף בחורבן, ולא מתחלל בביאת הפריצים. אלא שהבאנו לעיל מהיביע אומר דמאי דאמרין בקדושתן אף כשהן שוממין לא קאי כשחרב על ידי גוים, אלא מעצמו, אבל הרי עיקר קרא קאי אמקדש, כמובא בספרא (בחוקותי פרשה ב פרק ו אות ד): "והשמדתי (לכאורה צ"ל והשמותי) את מקדשכם, מקדש מקדשי מקדשכם, לרבות בתי כנסיות ובתי מדרשות". נראה שעיקר הפסוק מתייחס למקדש, וכן ראיתי שכתבו האחרונים (עיין שו"ת בנין ציון סי' א, ועוד), וכמו שמשמע מהרמב"ם כמו שהבאנו.

אם כן, נראה שבית המקדש אף כשחרב יש בו קדושה, והרי בית המקדש מעולם לא חרב על ידי עצמו אלא על ידי הגוים. ועוד, הרמב"ם מיירי על חורבן בית המקדש שנעשה על ידי הגוים, משמע שאף שהגוים החריבו את המקדש הוא בקדושתו, ולא רק הקרקע קדושה, אלא גם הבנין עצמו, וכמו בבתי כנסיות שאף אם חרבו יש באבנים קדושה וצריך עילוי בדמים. וכן כתב בשו"ת תשורת שי (מהדורא תניינא סי' קטו). אם כן, נראה שלרמב"ם לגבי הכלים אומרים באו פריצים, ולא לגבי הבית עצמו, אלא בקדושתן אף כשהן שוממין. אלא שיש לעיין, הרי הגמ' אומרת על המזבח באו פריצים, ומה ההבדל בין המזבח לבית,⁴⁶ ואולי מפרש שהם תלשו את האבנים מן המזבח עיין בהמשך בשו"ת הרמ"ע, ולכן הוי ביזה, ולעיל כתבנו שאפשר שלא פסק כרב פפא, ולפ"ז גם לגבי המזבח אפשר שלא אומרים באו פריצים, אלא לגבי כלים. ואולי אפשר עוד לומר שזה שהפריצים פרצו והרסו את המקדש עצמו, אינם יכולים בזה לחלל את קדושת הבית והמקום, שהמקום נבחר להיות עיר ה' ובית ה' ולא שייך בו ביטול, שהמקום נתקדש לעולם, ועל זה נאמר בקדושתן אף כשהן שוממין,⁴⁷ אבל המזבח אף שהוא מחובר מ"מ קדושתו לא קדושת מקום, אלא ככלי שרת

45. כך משמע בפשטות שהבית הכנסת עצמו בקדושתו ולא רק הקרקע, ואף לענין איסור מכירת בית הכנסת האבנים בקדושתן, ועוד שלא ברור שיש קדושה בקרקע בית הכנסת, עיין בשו"ת יביע אומר (ח"ח או"ח סי' טז אות ד).

46. ואין נראה משום שהם חיללו את המזבח, שהרי גם את הבית הרסו ולא יצא לחולין, לפי מה שכתבנו שבקדושתן אף כשהן שוממין, אלא א"כ נומר שכיון שעבדו עליו ע"ז גרע טפי.

47. ואף בית הכנסת לא נתחלל בביאת פריצים, משום שקדושתו משום דהוי בית ה'.

בנין לעבודה⁴⁸, ועל זה לא נאמר התקדש לעתיד לבוא, אלא יוצא לחולין כשאר הקדש על ידי שיקוץ הפריצים.⁴⁹

ובספר מנחת אברהם (ח"ג סי' יח אות ד) מפרש בדעת הרמב"ם שרק בקדושת דמים אמרינן באו פריצים, ולא בקדושת הגוף, ולכן בכלי שרת ובאבני הבנין וכדומה לא אמרינן באו פריצים, שהם קדושת הגוף⁵⁰ ע"ש. ואפשר שמפרש שהגמ' (נדרים סב ע"א) שהזכירה רק כלים אינה מדברת על כלי שרת, אלא על כלי בדק הבית,⁵¹ והיא חולקת על הגמ' (ע"ז נב ע"ב) שהזכירה מזבח שהוא קדושת הגוף. אבל לענ"ד פשוט לשון הרמב"ם בתשובתו "כלי המקדש", משמע כלי שרת.

וכן בהעמק דבר (ויקרא כו, לא) כתב:

והשמותי את מקדשיכם. היה ראוי לומר וחללתי את מקדשיכם, וכלשון יחזקאל הנביא ז' ובאו בה פריצים וחללוהו, מכאן דרשו חז"ל במגילה פ"ד [כ"ח א'] קדושתן אף כשהן שוממין, שלא יתחללו הבנינים כמו כלי קודש וכדאי' במס' ע"ז דנ"ב ב' מקרא דיחזקאל הנ"ל, משא"כ קדושת בתי כנסיות ובתי מדרשות אינו מתחלל אלא שומם

וכן כתב במרומי שדה (מגילה כח ע"א), והוסיף: "והיינו משום שכלי קודש נתחללו, אבל מקדש שהוא במחובר לא נתחללו רק שממו". משמע שלדבריו החילוק בין המקדש לכלים הוא לא מטעם שכתבנו שאת הכלים לקחו או בזזו, אלא שהפסוק והשמותי דדרשינן קדושתן אף כשהן שוממין, הוא גזרת הכתוב שהבנינים לא יתחללו, כיון שהם מחוברים, ובאו פריצים זה על כלים.⁵² והטעם שלגבי המזבח שמחובר אמרינן באו פריצים אפשר שמפרש שהם הרסו ועקרו את אבני המזבח.⁵³ וכן בשו"ת הרמ"ע מפאנו (סי' כה), השואל

48. ועיין רמב"ם (הל' בית הבחירה פ"א ה"ו), ודנו בזה האחרונים, ואכמ"ל

49. ועיין בשו"ת קרן לדוד (סי' לד) ד"ה ועי' בח"ס שחילק בין מזבח לבית, מצד שמזבח אפשר להחליף, מה שאין כן בית ע"ש, אלא שלא ברור לי חילוק זה.

50. אבל לענ"ד יש מקום גדול לומר בדעת הרמב"ם שאבני הבנין אינן קדושת הגוף, שהרי הרמב"ם כתב (הל' ערכין וחרמין פ"ה הי"ח): "שכל הקדש בדק הבית קדושת דמים הוא", ואכמ"ל.

51. והביא משו"ת דברי חיים (ב, או"ח סי' טז) שכך ביאר את דעת בעל המאור, וע"ש בשו"ת דברי חיים שביאר מניין לגמ' בנדרים שבלשאצר השתמש בכלים שהם קדושים קדושת בדק הבית.

52. ואין נראה שהטעם כמו לענין מעילה שאין מעילה במחובר, שהרי כתב הרמב"ם (הל' מעילה פ"ה ה"ה): "אבל המקדש עצים ואבנים ובנה בהן בית הדר שם מעל", וכאן אף שהקדיש ואח"כ בנה לא יצא בביאת הפרצים, אלא אפשר שקדושה מחוברת וקבועה לא מתחללת בביאת הפריצים.

53. והיה מקום לומר שהחילוק הוא לא בין מחובר לתלוש, אלא בין בנין לכלים, והמזבח לענין זה ככלים עיין לעיל, אלא שמלשונו "מקדש שהוא מחובר" משמע שזהו טעם החילוק.

סבר שבטלה הקדושה לענין חיוב בזמן הזה מצד באו פריצים, אפשר מצד עצם ביאת הפריצים, ואפשר מצד שנהגו במקום המקדש בפריצות ובחילול המקום, ובזה נתחללה קדושתו. ונראה שתשובת הרמ"ע מפאנו היא אחת משתיים – או שכל מה שיצא לחולין זה מצד שהם סתרו ולקחו את האבנים ובזה חיללו, או אף אם לא לקחו, מ"מ כיון שהמזבח זה מעשה אדם, א"כ הרי מבואר בגמ' (ע"ז מז ע"ב) שבניין שנעשה בידי אדם נאסר אם עבדוהו, אבל קרקע גם אינה נגזלת⁵⁴ ולא שייך לומר את התירוץ הראשון (שסתרו מן המזבח) בקרקע, וגם אינה נאסרת אם עבדו אותה כמבואר בגמ' (שם מז ע"ב). משום כך, גם לענין החילול על ידי פריצים, יש להם יכולת לחלל רק את הבניין שיש בו תפיסת ידי אדם, ולא את הקרקע. ולפי זה, לענין חילול הבית עצמו תלוי בתירוץ, שלתירוץ הראשון לא אמרין בבית באו פריצים, ולתירוץ השני כן אמרין, שהרי נאסר אם עבדוהו. מכל מקום, מבואר בתירוץ הראשון שהחילול במזבח זה משום שסתרו אותו.

וכדברי הרמ"ע בתירוץ הראשון כתב בשו"ת מענה אליהו (סי' ב). ובאגרות משה (יו"ד ד, סג, יב) כתב בתחילת דבריו שאף אם עצם הביאה מחללת, אבל זה משום שהמקדש תחת רשותם, אבל הכותל המערבי שאינו חרב לעולם, אינו תחת רשותם, לכן לא יצא לחולין. אח"כ הוסיף שרק מה ששיקצו ולקחו לעצמם יצא לחולין, אבל מה שלקח נבוכדנצר לא יצא, אפשר שמפרש שהוא לא לקח לצורך עצמו. ע"כ. ולא זכיתי להבין איך מפרש את הגמ' (נדרים סב ע"א) שאומרת שבלשצר נענש בזה שהשתמש בכלי המקדש אף שיצאו לחולין,⁵⁵ אלמא הם כן נתחללו, וכן עיין במעלין בקודש כא (עמ' 23) מה שהקשה הגר"י אריאל על האגרות משה.⁵⁶ ואולי אפשר ליישב דבריו ע"פ מה שבארנו לעיל את הגמ' בנדרים

54. ובעד תורה (או"ח סי' תקסא ס"ב) הקשה על הרמ"ע ז"ל: "אבל יש לדון בזה לפמ"ש הרשב"א בגיטין ל"ז בהא דעמונ ומואב טהרו בסיחון, דאע"ג דאין קרקע נגזלת, מ"מ חזקת מלחמה מהני ע"ש, וה"נ בזה וכו'", אבל לכאורה איננו עוסקים בדיני גזילה, שהרי לא שייך גזל מרשות גבוה, כמו שהבאנו לעיל מבעל המאור, ורק מדמינן שכמו שלא שייך גזל לא שייך חילול.

55. ואף שנתחללו אכתי יש בהם מעלה, כמו שהגמ' (ע"ז נב ע"ב) אומרת שלא אורח ארעא כיון שנשתמש לגבוה, ובזה ניחא מה שהקשה האגרות משה מה המיוחד בכלים אלו, אלא מעלתם שאף שיצאו לחולין ס"ס נשתמשו בהם לגבוה, כ"ש לחיד"א (דברים אחדים, דרוש כח לשבת זכור) שכתב: "ואפשר לומר, דדוקא בכלים, דהגם שיצאו לחולין אכתי קיימי בשמושיהו כמה דהו, ובתר הדור למקדש שני, משו"ה חמיר ונעקר. אבל מאי דאינו עומד במהותו ולא אפשר להשתמש בו עוד לגבוה, כאבני מזבח דמאיסי, הוי קיל, ולכן אמר בו, לאו ארח ארעא". מבואר שסובר שכלים שהם עומדים לחזרה חמירי טפי, ועיין עוד ברא"ם (הובא שיטה מקובצת נדרים סב ע"א).

56. הוא הקשה "האם כלי המקדש לא נלקחו כשלל על מנת לחללם?", אבל אפשר שאין כוונת האג"מ לומר שכל מה שנאמר באו פריצים זה רק אם משקצים או לוקחים לעצמן, שמלשונו משמע שזה מיוחד לכלי המקדש שנלקחו לבבל, כיון שנאמרה נבואה שהם יחזרו, לכן אינן נחשבים תחת יד הגויים (וכל מה שנאמר באו פריצים זה באלו ששקצו ובאלו שלקחו לעצמן ולא עליהם נאמרה הנבואה, ואפשר שעיקר כוונת האג"מ לקחו לעצמן, היינו הכספא ודהבא שאומרת הגמ' בע"ז נב ע"ב שנתחללו בביאת הפריצים ולא הכלים), ומזה לומד שהוא הדין לכותל המערבי שלא נמסר כלל

ע"פ הרא"ם והמאירי, שבלשצר הוא חילל את קדושתם בזה שנשתמש בהם, והיינו שאף שהוציאו את כלי המקדש לא נתחללו עד שנשתמש בהם, וממילא שאר הכלים של בית המקדש לא נתחללו, ואותם העלו בבית שני. ואפשר שהאגרות משה מפרש כעין זה: בתחילה כל הכלים לא נתחללו שנבוכדנצר לא לקח לעצמו אלא אולי להראות נצחונו, ראיה לכך שנראה שרק בלשצר נשתמש, וקודם לכן לא נשתמשו בהם, ולכן רק כאשר בפועל נשתמש בהם יצאו לחולין, כך אולי כוונתו.

5. סיכום: מחלוקת האם החילול מוגבל למעילה, והאם מוגבל לכלים או שחל גם בבית יש כמה דעות מה נתחלל בביאת פריצים:

- א. רק מה שנתחלל מצד הלכות מעילה מתחלל בביאת הפריצים.
- ב. גם מה שלא נתחלל מצד הלכות מעילה מתחלל בביאת פריצים, ואף הבית עצמו, ואפשר גם קרקע המקדש.
- ג. הבית עצמו לא נתחלל אלא הכלים, או מצד שנהגו בהם מנהג פריצות וזלזול, או נשתמשו בהם, או מצד שבזזו אותם, או שגזרת הכתוב שרק בדבר תלוש אמרינן באו פריצים.

ה. היחס בין באו פריצים לקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא

1. קדושת מקום המקדש גם לאחר החילול

יש לברר כיון דאמרינן באו פריצים, אם כן מדוע מקום המקדש קדוש לענין עבודה וחיוב כרת לנכנס למקום המקדש. ולפי מה שכתבנו לעיל ניחא, שי"א שלא אמרינן באו פריצים בבית ובקרקע, וי"א שרק בבית אמרינן ולא בקרקע, וגם לסוברים בדעת הרמב"ן שהבאנו בהמשך שגם בקרקע אמרינן באו פריצים, מ"מ אפשר שזה למ"ד לא קדשה לעתיד לבוא. ובפשטות מהרבה פוסקים שהבאנו לעיל ובהמשך נראה שבאו פריצים וקדשה לעתיד לבוא הם בשני דברים נפרדים, זאת אומרת – יש דברים שהפריצים מחללים, ויש דברים שקדשו לעתיד לבוא, אבל לא שייך באותו דבר גם לומר באו פריצים וגם קדשה לעתיד לבוא, שאם הפריצים חללו אז התחלל לגמרי, ואין בו עוד קדושה.⁵⁷ אלא שיש הסוברים שאף שבאו

לפריצים להחריבו שלא יצא לחולין, ולפי זה האגרות משה מתייחס דוקא לכותל המערבי ולכלי המקדש שנאמר בהם נבואה שיחזרו לכן לא נתחללו, ולא לשאר ענייני המקדש.

57. ואף שודאי גם אם נאמר לרמב"ן שפריצים חללו את הקרקע עצמה, מ"מ יש בקרקע קדושה שהמקום נחשב למקום אשר יבחר ה', שבו צריך לבנות את המקדש ואסור להקריב חוצה לו (עיין רמב"ן שבועות טז ע"א), מ"מ כאן מדובר על קדושה לענין שהמקום ראוי לעבודה, שהרי אמרנו למ"ד קדשה לעתיד לבוא מקריבים אע"פ שאין בית, אלמא מיירי לענין שהמקום קדוש בקדושת המקדש ולא רק שיהיה המקום אשר יבחר ה'. וכן עיין בחידושי הגר"ז על הרמב"ם (עמ' פא) שמבאר שעל

קדושת המקדש, כליו, עפרו ואבניו בזמן הזה, לאור דין "באו בה פריצים וחיללוה"

פריצים וחיללוה לגבי הקרקע מ"מ אמרינן קדשה לעתיד לבוא. המחזיק ברכה (קונטרס אחרון ס' קנא) בשם גדול אחד מחלק וכותב שבאו פריצים זה לענין מעילה וכיוצא בו וקדשה לעתיד לבוא זה לענין השראת שכינה וקדושה. וכחילוק זה כתבו עוד אחרונים, עיין בזה בדברי הגר"י אריאל במעלין בקודש כא (עמ' 25⁵⁸) ובדברי הרב אלבה במעלין בקודש לו (עמ' 57). אבל לענ"ד קדושת בית המקדש בשביל שיהיה ראוי להקריב בה זה גם לענין מעילה,⁵⁹ שהמקום והבית הם ברשות גבוה, וא"א להקריב בבית שאין בו קדושת ממון הקדש, וכתבנו על זה במעלין בקודש מח (עמ' 65 והלאה).

2. דעת הרמב"ן בענין זה

לעיל הבאנו שהרמב"ן פירש את באו פריצים שבעצם הביאה נתחלל, וגם הבית עצמו נתחלל,⁶⁰ אלא שיש לעיין אם סובר זאת גם בבית שני. יש לעיין למ"ד קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא, לרמב"ן שהבית עצמו נתחלל מדוע לא אמרינן באו פריצים וחיללוה שתתבטל אותה קדושה. והיה מקום לומר שבאמת זה הטעם של מ"ד לא קדשה משום באו פריצים וחיללוה, וכמו שכתב הרמב"ן (מכות יט ע"א):

ומיהו לגרסת רש"י ז"ל קשה היכי אמרינן דסבר רבי יוסי לא קדשה והא רבי יוסי הוא דאמר (יבמות פ"ב ב') קדושה ראשונה ושניה יש להם שלישית אין להם. ואיכא למימר קדושת הארץ קדשה לעתיד לבא אבל קדושת העיר והבית בטלו משבאו פריצים וחיללוה (ע"ז נ"ב ב') וכו'.

הרמב"ן מחלק בין קדושת הארץ שקדשה לעתיד לבוא לקדושת ירושלים שלא קדשה משום באו פריצים, א"כ אפשר שכל מה שהרמב"ן אמר שהבית יצא לחולין זה למ"ד לא קדשה לעתיד לבוא, אלא שהרמב"ן הביא שם עוד תירוץ, וכן כל דבריו פירש לרש"י, אבל הוא עצמו הקשה שם על פירוש זה ע"ש, א"כ לכאורה אין זה הטעם לרמב"ן, ועוד הרמב"ן בשבועות טז. מקשה על המפרשים שקדושת הארץ לא קדשה לעתיד לבוא וקדושת

ידי דוד היתה הבחירה ועל ידי שלמה הקדושה ע"ש, אלמא לא סגי כדי לעבוד בבחירה, אלא צריך גם קדושה.

58. וכן עיין בדברי הרב יעקב אפשטיין במעלין בקודש כו (עמ' 102), ולכאורה בא לחלק בין קדושת הקרקע שהיא קדושת מקום וסובר דהיינו קדושת המצוות ואת זה פריצים לא מחללים, לקדושת בנין שהיא קדושה ממונית ואת זה מחללין.

59. היינו לענין אבן הנושרת מהבנין, אבל במחובר אין מעילה, אלא א"כ הקדיש ואח"כ בנה (עיין רמב"ם הל' מעילה פ"ה ה"ה).

60. לעיל הבאנו שיש שסוברים שאין הלכה כרב פפא, אבל אין נראה כך דעת הרמב"ן, שהרי עצם הדרשה של באו פריצים נראה שהיא אמיתית לכו"ע, רק המחלוקת במה אמרינן זאת כמו שכתבנו בהמשך, והרי הרמב"ן הוכיח שבאו פריצים קאי גם על הבית, לא מצד דברי רב פפא אלא מצד הפסוקים, וכמו שכתב "שהרי בית המקדש עצמו יצא מקדושתו על ידם ונעשה חול, דהא בבית דכתיב ובאו בה פריצים וחיללוה", א"כ אם דרשינן באו פריצים אז דרשינן זאת גם על הבית לרמב"ן.

ירושלים קדשה, ומוכיח שאין הבדל ביניהם ע"ש, משמע שסובר למסקנא שאין הבדל בין קדושת הארץ לקדושת ירושלים והמקדש, ולמ"ד לא קדשה זה בין לענין קדושת הארץ בין לענין ירושלים, ולמ"ד קדשה לכאורה זה גם בשניהם.

א"כ היה נראה שלמסקנת הרמב"ן טעם הסוברים לא קדשה לעתיד לבוא אינו מטעם באו פריצים, אלא שיש לעיין במה שכתב (ע"ז נד ע"ב):

דכי כתיב קרא בפריצי גוים כתיב ובכבוש הארץ אבל לא בישראל, תדע שהרי וחללוה לבית המקדש גופיה קאמר ואף על פי שהעמידו ישראל צלם בהיכל לא בטלה קדושתו אלא בחורבן הוא שבטלה לגמרי כדכתיב וחללוה וגזירת הכתוב היה שיצאו לחולין על ידי כבוש הגוים וכו'

הרמב"ן מדבר על באו פריצים ואומר "כיבוש הארץ", ומאן דכר שמיה של כיבוש הארץ, והיה צ"ל כיבוש הבית, וכן מדבר על החורבן, אבל הרי לכאורה באו פריצים אינו תלוי בחורבן, אלא בביאת הפריצים (ובזמן היונים לכאורה אינו חורבן אף דאמרינן באו פריצים), אלא אפשר שמפרש שבאו פריצים זה הטעם של מ"ד לא קדשה לעתיד לבוא, שמטעם באו פריצים בטלה הקדושה, וסובר שזה בין לענין ביטול קדושת הארץ⁶¹ בין לענין ביטול קדושת ירושלים והמקדש.⁶² ובה ניחא לי שלמ"ד לא קדשה לעתיד לבוא קשה א"כ מדוע נצרכנו לבאו פריצים לענין ביטול קדושת הבית לרמב"ן בחורבן בית ראשון, תיפוק לי שלא קדשה לעתיד לבוא,⁶³ אלא שזהו הטעם של לא קדשה משום באו פריצים.

61. וכן ראיתי שדנו על ביטול קדושת הארץ מצד באו פריצים עיין ברוג'צובר (הל' תרומות פרק א ה"ה; וביבוע אומר, ח"ח או"ח סי' טז אות ב, הבין שכוונתו לענין המקדש, אבל לענ"ד המעיין בדבריו רואה דמיירי לענין קדושת הארץ), וכן בשו"ת ישועות מלכו (יו"ד סי' דז"ה ואכתי) הזכיר זאת לענין קדושת הארץ, וכן נראה בשו"ת חתם סופר (יו"ד סי' רלג ד"ה אמנם מה).

62. ודברינו רק לדעת הרמב"ן (מכות יט ע"א), שנראה שבא לפרש לרש"י שבאו פריצים זה על המקדש אבל לא על הארץ, משמע שסובר שבאו פריצים זה גם על הקרקע, אלא דוקא של המקדש, ולכן לא קדשה לעתיד לבוא, ואף שהקשה על פירוש רש"י אפשר שלא חזר בו מזה, אלא סובר שאין חילוק בין המקדש לארץ, וגם בארץ שייך באו פריצים למ"ד לא קדשה לעתיד לבוא, וכמו שכתבנו. לעומת זאת, בריטב"א שם משמע שמפרש לרש"י שהחילוק הוא בין קרקע דלא אמרינן באו פריצים, לכן לענין הארץ קדשה לעתיד לבוא, לבית דאמרינן באו פריצים, ולכן המקדש לא קדש לעתיד לבוא, ועל זה הקשה שהרי מקריבין אע"פ שאין בית, א"כ גם לגבי המקדש לא בטלה הקדושה, ואם זו כוונתו (וכן אם נימא שכך סובר למסקנא ולא כתב זאת רק לרש"י), אז אמרינן באו פריצים לגבי הבית ולא לגבי הקרקע, וזה אף למ"ד קדשה לעתיד לבוא.

63. והיה מקום לתרץ שהרי יש מחלוקת למ"ד לא קדשה לעתיד לבוא האם שייך מורא מקדש (עיין בזה במקורות שבספר המפתח הל' בית הבחירה פ"ז ה"ז), א"כ אף אם בטלה הקדושה ס"ס הבית עצמו בקדושתו, ולכן צריך את באו פריצים, אלא שלמ"ד אין מורא מקדש לכאורה טעמו שכיון שהמקדש חרב ולא קדש לעתיד לבוא, א"כ הוי כקדשים שמתו שבטלה מצוותו, וגם כאן בטל כל ענין בית המקדש, כיון שא"א להקריב עליו עוד עד שיקדש מחדש (ולא דמי לבית הכנסת שבקדושתו קאי

ובאמת מצאנו בזה מחלוקת באחרונים בדעת הרמב"ן: בשו"ת מחנה חיים (קמא, או"ח סי' כה ד"ה ולא אוכל) כתב שבאו פריצים אמרינן לגבי הבית, ואילו קדשה לעתיד לבוא זה לענין הקרקע שלא בטלה קדושתו⁶⁴ (ועיין בזה בשו"ת דבר יהושע ח"ב סי' כד). וכעין זה כתב בשו"ת להורות נתן (ח"ח סי' ה אות יא). וטעם החילוק בין בנין לקרקע אין נראה מטעם שקרקע לא נגזלת, שהרי גם בית נחשב לענין זה כקרקע. אלא אפשר לומר שנראה שבבית המקדש יש שתי קדושות: (א) קדושת המקום והקרקע שהיא מתקדשת על ידי מלך ונביא ואידך, כדאיתא במסכת שבועות יד. (ב) קדושת הבית שהוא נלקח ממעות הקדש, ובזה מתקדש כשאר הקדש, ואולי נוסף על זה עבודתו מחנכתו. ביאת הפריצים אינה יכולה לחלל את קדושת הקרקע שנתקדש על ידי מלך ואידך, שאין כח לגוים לחלל קדושה זו, ורק את קדושת הבנין יכולים לחלל, שאין קדושתו על ידי מלך ואידך, אלא כשאר הקדש. ואולי כעין זה כוונת הצפנת פענח, שכתב (הלכות תרומות פרק א הלכה ה): "וכן מה שקידש דויד ג"כ לא בטיל ע" זבחים דף כ"ד ע"א ובהל' ביה"ב פ"ו הי"ד רק דהמחיצות נתבטלו ע" תוס' שבועות דף ט"ז". וכן אולי אפשר שדוקא את הבית הם מחללים ולא את הקרקע, כמו שמצאנו לענין ע"ז שהמשתחוה לקרקע לא אסרה כדאיתא בע"ז מו: ואילו המשתחוה לבית אסרו כדאיתא שם מז: ועוד אפשר שלגבי הקרקע לא שייך שיחללו הגוים, כעין דברי רב נחשון גאון לגבי א"י שהובא בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג (דפוס פראג סי' תקלו), וז"ל:

דקים להו לרבנן דאין כל א' מישראל שאין לו ד' אמות בא"י, וא"ת נטלוה הגוים ואנן בגלות, קיי"ל לרבנן דקרקע אינה נגזלת ובחזקת ישראל היא, וא"י נקראת על שם ישראל, דאפי' בזמן שישראל שרוי' על אדמתן אין להם רשות למכור שדותיהן לצמיתות, שנאמר והארץ לא תמכר לצמיתות וגו', וכת' לד' הארץ ומלואה, ועתידי' אנו לחזור עלי' ולירש אותה וכו'. הכי אמר רב נחשון גאון.⁶⁵

וכמו כן קרקע המקדש אפשר שבקדושתו קאי, וברשות גבוה קאי, כיון שאנו עתידין לחזור אליו, אבל הבית והכלים הם תחת רשותם שיכולים להחריב ולקחת לעצמן. ובשו"ת בית יצחק (או"ח סי' כז) כתב חילוק אחר בדעת הרמב"ן: אף שבאו פריצים וחללו את קדושת המקדש, מ"מ קדשה לעתיד לבוא לענין שאם ילכו הפריצים תחזור הקדושה.⁶⁶ ובהמשך דנו

כיון שראוי ליבנה מחדש, וכן לענין בית שני שקדש לעתיד לבוא), א"כ לאותו מ"ד לא צריך את באו פריצים.

64. ומה שהרמב"ן הזכיר קרקע "וגזירת הכתוב היה הכל אף על פי שאין מעילה בקרקעות וכו'", אפשר שמפרש שהרמב"ן קאי על הבית ולא על הקרקע, והרי לענין מעילה הבית נחשב לקרקע, ואין בו מעילה (וכן ראיתי שכתב בשו"ת להורות נתן, שם).

65. ואף שהרמב"ם חולק (הל' שלוחין ושותפין פ"ג), זה לענין לקנות אגב ד' אמות שיש לו בא"י, אבל בעיקר הדבר ייתכן שמודה.

66. וכן הרב אלבה במעלין בקודש לו (עמ' 45) ביישוב דברי הרמב"ן גם סובר כסברה זו שבאו פריצים לא מפקיע לגמרי את הקדושה ואם חזר המקום לישראל אינו צריך לקדש שוב, ומחלק בזה בין

בסברה זו. אבל בטל תורה (מכות יט ע"א) כתב שגם גוף הקרקע יוצא לחולין לרמב"ן, ומשמע שכל מאי דאמרין באו פריצים לגבי הבית זה רק למ"ד לא קדשה לעתיד לבוא, וכן סובר הגר"ע ביביע אומר (ח"ח או"ח סי' טז אות ד).⁶⁷ וכן כתב בשו"ת שאילת דוד (או"ח סי' ג⁶⁸ ד"ה ב' עוד אומר). וכן כתב במנחת אברהם (ח"ג סי' יח אות ד). ועיין עוד בזה במקדש מלך (עמ' יז בטור מלכה).

א"כ יש לעיין מה סובר הרמב"ן לענין האם קדשה לעתיד לבוא. כתב הרמב"ן (ספר הזכות גיטין יח ע"א): "ולענין קדושת הארץ נמי קי"ל קדושה ראשונה ושניה יש להן

המקדש לירושלים ע"ש. ואף שמבואר בגמ' לגבי הכספים שאף שחזרו להיות תחת רשות ישראל לא חזרו לקדושתן, מדברי המעשי למלך שהביא הרב אלבה (מעלין בקודש שם עמ' 49) נראה שרק לגבי קרקע אמרין שאחר שנסתלקו הפריצים הקדושה חוזרת כיון שלא פקעה לגמרי, וכ"כ שם (עמ' 55), ובזה מיושב מה שהקשה הגר"י אריאל במעלין בקודש כא (עמ' 28) ע"ש, אבל לענ"ד פשט הרמב"ן שבאו פריצים זה הביטול קדושה למ"ד לא קדשה לעתיד לבוא, וכן לדבריהם תקשי למ"ד לא קדשה מדוע נצרכנו לבאו פריצים לגבי בית ראשון.

67. ושם כתב וכ"כ בשו"ת ישועות מלכו (י"ד סי' טז ד"ה ואכתי), שאע"פ שגזרת הכתוב היא ובאו בה פריצים וחללוה, מכל מקום לא נתחללה הקרקע של מקום המקדש אלא רק החיצוניות שבה, אבל הפנימיות שבה לא נתחללה ולא הופקעה קדושתה לגמרי, ונשאר בה מעט קדושה כפי שקבלו חז"ל וכו'. ע"ש. וכו' אבל לדעת הרמב"ן גם גוף הקרקע יצא לחולין וכו'. ע"כ. ולא ידעתי מנין שהרמב"ן לא יכול לקבל חילוק זה, ואולי סובר שכיון שהבית יצא לגמרי לחולין ה"ה הקרקע. ובעיקר דברי הישועות מלכו, לענ"ד אינינו בא לענות על השאלה מדוע קדשה לעתיד לבוא אם באו פריצים, אלא מיירי לענין הקרקע של א"י (ואין שם את הלשון הקרקע של מקום המקדש), שרק החיצוניות יצאה ולא הפנימיות ע"ש.

68. ושם כתב בהערה: "א"ה וצ"ל לדבריו הא דלא נתחלל המקדש ע"י היונים, ובפרט לשיטת הרמב"ן גם הקרקע יכולה להתחלל ע"י פריצי גוים, וא"כ ה' להם להחשמונאים לקדש המקדש מחדש, וזה לא מצינו שקידשו החשמונאים את המקדש מחדש, וכן הא לא ה' להם או"ת ונביא לחדש מחדש קדושת המקדש, וע"כ צ"ל דהמקדש לא נתחלל ע"י ביאת היונים בו, כיון שעוד לא כיבשו אותו והיהודים הלוחמים עוד לא נתיאשו מלגרש היונים ממנו, לא נקרא לגבי המקדש עוד כיבוש מלחמה, (ואין יכולים לחלל קדושתו ולאסרו, שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו אף במעשה כזו שהכניסו בו צלמי שיקוציהם, וכמשכ"ל הטעם בזה), ורק הכלים והמזבח שהי' בידם לאבדם ולכלותם הם נתחללו ע"י ביאת הפריצים, לא המקדש בעצמו". מקשה בהערה שא"כ החשמונאים היו צריכים לקדש מחדש את הבית על ידי מלך ואידך, ומתרץ שלא היה כיבוש, שהיהודים נלחמו ולא התיאשו, ורק לגבי הכלים והמזבח שיכלו לכלותם נתחללו, ונראה שכוונתו שמה שכתב הרמב"ן שיצא הבית לחולין, זה בחורבן בית ראשון, מה שאין כן אצל החשמונאים.

ולא ברור לי הרי בתחילה נראה שהיוונים כן כבשו ורק אח"כ נתעוררו להלחם עמם, וכן מאי שנא הבית מן המזבח, גם את הבית יכלו לכלות אותו, אלא שאולי הרי העיקר הוא לחלל את הקרקע, וכיון שאת הקרקע לא יכולים להרוס ולאבדם, ולא התיאשו ממנו, אז גם הבית לא יצא, שהבית והקרקע זה דבר אחד, וקצת דוחק.

מ"מ לדבריו לכאורה בחורבן בית שני כן התחלל המקום, דהוי כיבוש גמור, וקשה לפי מה שהבאנו שהרמב"ן סובר שקדושה ראשונה בטלה, מה שאין כן קדושה שניה.

שלישית אין להן, הלכך אפי' בזמן חורבן תורה הוא". הרמב"ן סובר שהקדושה הראשונה בטלה, ולפי מה שכתבנו עליה נאמר הפסוק "באו פריצים", אבל הקדושה שניה קדשה לעתיד לבוא, ולעיל הבאנו שהרמב"ן בשבועות סובר שאין הבדל בין קדושת הארץ לקדושת המקדש לענין ביטול הקדושה, א"כ בבית שני לא אמרין "באו פריצים" לגבי הבית, לסוברים שזה טעם ביטול הקדושה. ובזה ניחא – שלרמב"ן הסובר שבבית עצמו אמרין "באו פריצים", קשה איך מסתדר דין זה עם הדין שבקדושתן הם עומדים אף ששוממין.⁶⁹

אלא שאם נימא ש"באו פריצים" זה רק בבית ראשון, אבל בבית שני קדשה לעתיד לבוא, ולא אמרין "באו פריצים" ניחא, דקרא ילפינן על בית שני.⁷⁰ ומה שהגמ' מביאה בסתמא את דיני "באו פריצים", ומשמע שזה לכו"ע אף למ"ד קדשה לעתיד לבוא, שם לא מיירי בקדושת הבית אלא בכלים ומזבח, והיינו דילפינן ממקדש ראשון דאמרין על גוף הבית "באו פריצים" למקדש שני רק לגבי הכלים והמזבח.

ושמא טעם הדבר הוא מה שכתב הרמב"ן: "וגזירת הכתוב היה הכל", ולכאורה אין כוונתו שזה דין תורה והוי הל"מ עד דאסמכיהו יחזקאל אקרא, אלא הוראת נביא בתור הוראת שעה, א"כ זה נאמר רק לגבי בית ראשון, אבל לגבי בית שני הרי יש לנו דרשה אחרת "והשמותי את מקדשיכם – קדושתן אף כשהן שוממין", א"כ לגבי הבית השני עצמו לא נתחלל,⁷¹ ובין כך ובין כך למ"ד קדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבוא וקדושה שניה כן,

69. וזה גם לגבי הבית עיין לעיל בדברי הרמב"ם.

יש מחלוקת בין האחרונים האם הא דאמרין קדושתן אף שהן שוממין זה רק למ"ד קדשה לעתיד לבוא, או שגם למ"ד לא קדשה אמרין קדושתן אף שהן שוממין לענין מורא מקדש וכדומה, וכמו שהבאנו בהערה לעיל, ואין נראה לתרץ כך את הרמב"ן – ש"באו פריצים" זה להפקיע את הקדושה לענין קדשה לעתיד לבוא, וקדושתן אף שהן שוממין לענין מורא מקדש וכדומה, שברמב"ן משמע שמצד "באו פריצים" המקדש יצא לגמרי לחולין, ועוד בשבועות ט: ר"א אומר על מקדש יהא חייב שהרי קדושתו קדושת עולם, ושאל הרמב"ן א"כ נוכיח מכאן שקדשה לעתיד לבוא, ותירץ מה שתירץ, ומדוע לא תירץ לענין מורא מקדש (עיין הל' בית הבחירה פ"ז ה"ז), משמע שסובר שאם לא קדשה אין גם מורא מקדש.

70. ואף דעיקר קרא של "והשמותי את מקדשיכם" על בית ראשון כמבואר ברמב"ן פרשת בחוקותי פרק כו פסוק טז, מ"מ אף דקרא שייך גם בבית ראשון, אלא שכנגד זה יש קרא של "באו פריצים", בתור הוראת שעה לא לומר "באו פריצים" כמו שכתבנו בהמשך, לכן בפועל הוא רק בבית שני.

71. ואם זה נכון שזה הוראת שעה של נביא אז ודאי א"א ללמוד לדורות, שאין נביא רשאי לחדש הלכות, אבל לענין כלים אולי כן ילפינן כיון שפרצום ונהגו בהם מנהג חול, ואכתי יש לעיין בזה. וברש"י (ע"ז נב ע"ב ד"ה התם קרא) משמע דהוי דאורייתא.

א"כ יש חילוק בין הבתים, ואותו טעם זה החילוק שקדושת מקדש שני לא בטלה, ורק לגבי הכלים שאינם מקדש, אז ילפינו מבית ראשון שתתחלל הקדושה.⁷²

א"כ מבואר שיש מחלוקת בדעת הרמב"ן האם אמרינו בבית שני "באו פריצים", וגם לסוברים שכן אמרינו מ"מ זה רק לגבי הבנין ולא הקרקע, או שאף שהתחללה הקדושה חוזרת כשהלכו הפריצים.

3. חזרת הקדושה בכיבוש ישראל

יש הסוברים שאף שבאו פריצים וחללה אח"כ חזרת הקדושה, עיין בזה בשו"ת ציץ אליעזר (ח"י סי' א אות מג⁷³), וכן בספר מנחת אברהם (ח"ג סי' יח אות ג) הביא זאת משו"ת בית יצחק (או"ח סי' כז), וכן הרב אלבה במעלין בקודש לו (עמ' 49) האריך בסברה זו ע"פ המעשי למלך, ורוצה לומר לפי זה שהנכנס למקדש בזמן הזה לא חייב כרת, משום באו פריצים ע"ש. ובזה מיושבת הסתירה שפריצים חיללו את קדושת המקדש, אבל מ"מ קדשה לעתיד לבוא לענין שכשיחזור שלטון המקדש לידינו לא יהיה צורך להקדיש את המקום מחדש. אבל לענ"ד תמוה לומר שאף שנתחללה הקדושה היא תחזור,⁷⁴ והיכן מצאנו דבר

72. ואף שהמזבח הוא מחובר והוי בנין, מ"מ אפשר שלענין קדשה לעתיד לבוא הוי ככלים עיין לעיל, וכן אפשר שאבני מזבח מיירי שתלשום עיין לעיל, או שהמזבח שחיללו אותו ושלטה ידם בהם כן ילפינו מבית ראשון (והיינו שאפשר שהחילוק בין בית ראשון לשני – שבבית ראשון זו היתה גלות של עם ישראל, אבל בבית שני לא הגלו את עם ישראל מארצו, לכן לא בטלה הקדושה, אבל המזבח ששקצוהו דמי לבית ראשון) או כתשב"ץ שהבאנו לעיל שהמזבח שאני שהפקרו אותו ישראל. ובזה ניחא שהרי גם למ"ד לא קדשה לעתיד לבוא מ"מ לא מצאנו מאן דאמר שבזמן היונים קדשו מחדש את הבית, אלא יש רק שלש קדושות ולא ארבע, ומדוע הרי בזמן היונים אמרינו באו פריצים לענין המזבח, אלא שיש חילוק בין המזבח לבית גם לרמב"ן, אלא א"כ נימא שמחנה חיים דלעיל שהקרקע לא יצאה לחולין.

אלא שיש לעיין למ"ד קדושה שניה לא קדשה, האם זה מטעם באו פריצים, וא"כ מדוע גבי היוונים לא אמרינו הכי, ואולי אפשר מטעם השאלת דוד שהבאנו בהערה לעיל, ויש לעיין בזה.

73. אלא שמה שהביא מהמהרי"ט (ח"א סי' מג) לא זכיתי להבין, דאדרבה, משמע שאף אם חזר לישראל לא חזר לקדושתו (ואף שהוא מיירי במעות שנתנו לגוי וא"כ מעולם לא חל עליהם קדושה מ"מ מדבריו לא משמע שרק משום כך לא חלה קדושה אלא מצד עצם הדבר שבאו פריצים וחללוהו), והרי המהרי"ט מיירי במטלטלין ובמטלטלין נראה ודאי שלא אמרינו חזרה הקדושה כמו שכתבנו בהערה 66.

74. ואולי סוברים שאין זה חילול הקדושה אלא שכשהמקדש תחת רשותם א"א לעבוד בבית, ודמיה לבת כהן שנשאת לזר שאסורה בתרומה אבל לא בטלה קדושתה, וכשמת בעלה בלי זרע חוזרת, אבל הרי הלשון וחללה משמע חילול, ועוד הרי לגבי הכלים ביאת הפריצים מחללת לגמרי לבטל הקדושה, ותמוה לומר שלגבי הבית זה לא ענין של חילול, הרי זה אותו פסוק.

כזה, ומשמע שהקדושה נתחללה לגמרי כמו בהלכות מעילה,⁷⁵ וכן מקריבים אף כשאין בית ודאי משמע אף בגלות, אף כשבית המקדש תחת שלטון הגוים, אלמא הקדושה קיימת, וכן הלשון קדשה לעתיד לבוא משמע שהקדושה נשארת תמיד, וכן הרי לגבי בית הכנסת אמרין (מגילה ג, ג): "קדושתן אף כשהן שוממין". מבואר שאף שחרב בקדושתו קאי, אלא א"כ נימא דמיירי שחרב מאליו, ועיין לעיל שכתבנו שנראה שהפסוק מיירי שחרב על ידי גוים.⁷⁶

ו. אלו גוים מוציאים לחולין: האם כל גוי או דווקא שלטון

מצד אחד ההלכה היא שגויים אינם בני מעילה,⁷⁷ ומצד שני התבאר שהם מחללים על ידי 'באו פריצים'. אם כן, צריך להבין האם יש נפק"מ לכך שאינם בני מעילה, והאם בכל מצב של ממון הקדש ביד הגוי הוא מתחלל.⁷⁸ ואולי זה תלוי בטעם מדוע נתחלל: שאם החילול בגלל שעשו בו פעולת חילול, א"כ אין הבדל אם זה שלטון או שאר גוים (אבל דוקא חילול של גוים), אבל אם החילול הוא בעצם הביאה ומשום שזה תחת רשותם, אם כן אפשר שזה דוקא בשלטון.

1. דברי הרמב"ם

ומתשובת הרמב"ם שהבאנו לעיל, שכתב: "אם זו הביזה נעשתה בפקודת סולטאן, הרי (קנהו) ובטל דין הקדש, ואפילו כלי המקדש אם נבזזו, בטלה קדושתם. אמרו ובאו בה פריצים וחיללוה", משמע שדין באו בה פריצים נאמר רק בשלטון. וברמב"ם נראה שאין עצם הביאה מחללת אלא דוקא על ידי ביזה כמו שכתבנו לעיל. א"כ מדוע דוקא על ידי שלטון מתחלל, ואין נראה שהטעם הוא מצד כיבוש, שהרי הרמב"ם מיירי בכלים, ובזה לא מצאנו

75. אלא אם כן נאמר שסוברים כמו אותו גדול שבקדושת המקדש יש שתי קדושות: קדושת ממון, וקדושת מקום, וודאי את קדושת הממון הפריצים מחללים לגמרי (כמו שמחללים לגמרי את כספי המקדש, עיין בע"ז נב ע"ב), אלא שאת קדושת המקום אינם יכולים לחלל, ואינו חילול גמור אלא מעכבים את הקדושה, וכשנסתלקו חזרת הקדושה, ויש לעיין בזה.

76. אלא שבמעלין בקודש שם הרב אלבה סובר שאף שבאו פריצים אכתי בקדושתו קאי לענין מורא מקדש וכדומה (ע"ש בעמ' 48 והלאה), וא"כ היה אפשר שזו הקדושה שנשארה בבית הכנסת, אבל הרי המקור לכבוד בית הכנסת אף בחורבנו זה "והשמותי את מקדשיכם קדושתן אף כשהן שוממין", והרי הרמב"ם (הל' בית הבחירה פ"ו הט"ז) מביא את אותו מקור לדין קדשה לעתיד לבוא, אלמא מבין שאין חילוק בין כבוד בית הכנסת לקדשה לעתיד לבוא.

77. לא כתוב זאת בגמ' בהדיא, מ"מ כן כתבו הראשונים בע"ז, ודייקו זאת מדאמרינן בע"ז נב ע"ב: "אמר רב אושעיא: בקשו לגנוז כל כסף וזהב שבעולם משום כספא ודהבא של ירושלים וכו', עד שמצאו לה מקרא מן התורה שהוא מותר, ובאו בה פריצים וחיללוה", ומדוע לא נתחלל מצד הלכות מעילה, אלא משום שגוים לאו בני מעילה, ע"ש בחידושי הראב"ד ובתוס' ר"ד ובמאור ובמלחמות.

78. היינו במחזיק בתור בעלות עליו, אבל ודאי שאם הגוי מקדיש בהמה על מנת להקריב, או למשל שומר על בהמת הקדש לצורך הקרבה, אינה יוצאה לחולין.

חילוק בין כיבוש ללא כיבוש.⁷⁹ ועוד, הרי הטעם שאין גזילה מן ההקדש מבואר בבעל המאור, שהוא מצד לה' הארץ ומלואה, ואם כן הוא הדין בכיבוש, נומר שלא שייך כיבוש מגבוה.⁸⁰ ואפשר שהסיבה לכך שנדרש דוקא שלטון⁸¹ היא שאם סתם גוים לקחו אז אין בזה יאוש, שיתבעו לשופט והוא יחזיר, לכן אין כאן פריצות, שאין הפריצות דוקא בלקיחה אלא בזה שהוא תחת רשותם, אבל אם השלטון יקח וא"א להוציא מידם מתחלל בזה קדושתם, כיון דהוי תחת רשות הגוים.⁸² ואולי יש בזה מחלוקת – רש"י כתב: "מכיון שנכנסו עובדי כוכבים להיכל יצאו כליו לחולין, וכיון דנפקי לחולין קנינהו בהפקירא והווי להו דידהו, וכשנשתמשו בהן לעבודת כוכבים נאסרו". נראה ברש"י⁸³ שקודם כל בביאה יצאו לחולין והוי הפקר, ואח"כ זכו בהם מהפקר, ויש לשאול מדוע הוצרך לזה שקודם היה הפקר, ולא אמר שבזה שבאו הגוים פקעה מרשות הקדש ונכנסה תחת רשותם, אפשר משום שהרי זה ממון הקדש, ולא שייך כיבוש מהקדש, לכן אומר שכשבאו למקדש התחללה קדושתו משום שבזה שיש גוים במקדש זה חילול הקדש, וממילא כיון שאינו ברשות הקדש הוא הפקר, וכיון שנעשה הפקר זכו בו הגוים.

אם כן, כיון שזה מצד חילול הקדושה היה נראה שאין צורך בשלטון בשביל לחלל את הקדושה, שאף בלא שלטון יש בביאת הגוים חילול הקדש, אלא שתמוה לומר שכיון שגוים נכנסו פעם אחת לרשות המקדש בלי רשות יצאו לחולין, אלא נראה שגם לרש"י חילול הקדושה בזה שהגוים נכנסו בתור שלטון וכיבוש.

2. דברי הרמב"ן

והרמב"ן (ע"ז נד ע"ב; הובא לעיל) תלה את היציאה לחולין בכיבוש, ונראה דוקא שלטון מוציא לחולין בביאת הפריצים. אלא שבשו"ת יד אליהו (סי' נ) נראה שסובר שלא דוקא שלטון, ונראה שמפרש כך ברש"י ע"ש. ואפשר שיש בזה חילוק בין קרקע לכלים, שבקרקע בשביל שיחשב תחת רשותם צריך שלטון, ואילו בכלים עצם זה שהוא בידם הוי שלטון, מ"מ מתשובת הרמב"ם משמע דלא כיד אליהו, אלא אף בכלים בעינן שלטון. אבל לסוברים

79. ועוד שא"כ מדוע צריך דוקא ביזה ולא בעצם הביאה.

80. ואף שביביע אומר שהבאנו לעיל נאמר חילוק בין גזילה לכיבוש, שם הוא דן מצד קרקע לא נגזלת שבכיבוש כן, אבל כאן מייירי בכלים ומצד דהוי ממון גבוה, א"כ נראה שאין הבדל בין גזילה לכיבוש. 81. והיה מקום לומר שמה שהצריך שלטון זה דוקא במקרה שדיבר שלקחו מבית הכנסת, שחוץ מזה שזה הקדש יש גם בעלות, לכן צריך שלטון שבזה נתייאשו הבעלים, אבל מצד חילול הקדש עצם הביזה מחללת, אבל א"כ מדוע בכלל הזכיר באו פריצים, הרי לא שאלו אותו האם הספרים קדושים, אלא לכאורה סובר שאין זה ממון של בעלים אלא של בית הכנסת, והוי כממון הקדש, לכן הוצרך לבא פריצים לחלל קדושתו, א"כ אין הבדל בין בית הכנסת למקדש בזה.

82. ואפשר שזו כוונת התשב"ץ שהבאנו לעיל שכתב לגבי אבני מזבח: "מפני שהפקירום ישראל", היינו שבזה הם תחת רשות הגוים

83. אבל התשב"ץ מסביר אחרת, כתבנו לעיל.

קדושת המקדש, כליו, עפרו ואבניו בזמן הזה, לאור דין "באו בה פריצים וחיללוה"

שהחילול הוא על ידי שנהגו בהם מנהג פריצות, וכמו שהבאנו לעיל שהרא"ם כתב: "כיון שפרצום. שנהגו בהם פריצות", וכן למאור והמאירי שהבאנו לעיל שהחילול הוא מהלכות מעילה, א"כ נראה שאין הבדל בזה בין שלטון ללא שלטון, ובשניהם יצא לחולין.

3. סיכום

אם כן, נראה שלסוברים שהביאה היא המחלל אז לפחות בקרקע בעינין שלטון, שדוקא בשלטון הוי תחת רשותם, וכן לרמב"ם שהביזה היא המחללת סובר דוקא שלטון, אבל לסוברים שזה מצד שנהגו מנהג פריצות, וכן לסוברים שזה מהלכות מעילה לא בעינין דוקא שלטון.⁸⁴

ז. סיכום

1. עיקרי השיטות שהתבארו במאמר

אופן החילול: יש שתיים שהן שלוש שיטות איך נתחלל הקודש על ידי ביאת הפריצים: (א) שיטת כמעט כל הראשונים (חוץ מבעל המאור והמאירי כדלקמן) שהפריצים הם גוים, ויש בדין זה חידוש מיוחד שביאת הפריצים הגוים מחללת, ויש בזה שתי שיטות – וי"א (רש"י והרמב"ן ועוד) בעצם הביאה של הגוים למקדש מתחללת, והיינו בזה שהמקום תחת רשותם, וי"א שהחילול הוא על ידי מעשה של זלזול ופריצות (ראב"ד, מאירי בנדרים, רא"ם, והחת"ס בדעת הר"ן שלא פוסק כרב פפא), או על ידי לקיחה (תשובת הרמב"ם, החיד"א בדעת הר"ן). (ב) שיטת בעל המאור והמאירי בע"ז שהפריצים הם פריצי ישראל, ואין בדין באו פריצים חידוש מיוחד אלא זה בכלל דין התורה של הלכות מעילה. לפי זה כל דיני מעילה שייכים כאן, והיינו שאין מעילה בגוים אלא בישראל, וכן אין מעילה במחובר, וכן אין בהמה וכלי שרת יוצאים לחולין בביאת הפריצים.

אלו דברים מתחללים: הכלים ודאי מתחללים, ולגבי המזבח, וי"א שגם מתחלל שהוא בכלל כלים לענין זה (שו"ת שאילת דוד ובית יצחק בדעת רש"י). וי"א שאינו בכלל כלים (כך נלע"ד בדעת הרמב"ם), ומה שאומר רב פפא שהמזבח מתחלל דעת הר"ן ועוד שאין הלכה כרב פפא, אלא רק כלים שנלקחו מתחללים (החיד"א בדעת הר"ן), וי"א שמדובר שעקרו את אבני המזבח והוי ככלים, ומשום כך מתחלל (לפי תירוץ אחד בשו"ת הרמ"ע, שו"ת מענה אליהו, וכך אפשר דעת הנצי"ב). לגבי הבית עצמו, דעת הרמב"ן שגם בית המקדש עצמו יצא לחולין (וכן נראה לתירוץ אחר ברמ"ע), וכן מהחת"ס נראה שבשעת החורבן כן יצא לחולין, אבל נראה שרבים סוברים שהבית עצמו לא יצא לחולין (כמו שהבאנו לעיל שדוקא כלים וי"א שגם מזבח יצאו לחולין אבל לא הבנין). בדעת הרמב"ן שהמקדש עצמו

84. ומשו"ת מהרי"ט (ח"א סי' מג) היה נראה שסובר דלא בעינין שילטון, אלא שהרי הוא מיירי במטלטלין לכן אפשר דלא בעינין שלטון, וכן אפשר שהמקרה שלו הוי כשלטון, שהוא מיירי לענין קנין גמור שגוי קנה ע"ש, א"כ זה תחת רשותו, ויש לעיין בזה.

יצא לחולין – י"א שדוקא המקדש אבל הקרקע לא יצאה לחולין, שהחילול הוא רק בבית ולא בקרקע (שו"ת מחנה חיים ושו"ת להורות נתן), וי"א שגם הקרקע יצאה לחולין (טל תורה יביע אומר שו"ת שאילת דוד מנחת אברהם), ולפי אותם י"א נראה שכל מה שהקרקע יצא לחולין זה למ"ד לא קדשה לעתיד לבוא, אבל הרמב"ן פוסק שקדושה שניה קדשה לעתיד לבוא, ולפי זה הקרקע ולכאורה גם הבית לא יצאו לחולין, ובדעת הראב"ד אפשר שאין החילוק בין בנין לכלים אלא שמה ששקצו יצא לחולין ומה שלא לא יצא.

קדשה לעתיד לבוא: לסוברים שבאו פריצים אמרינן רק בכלים או גם במזבח, א"כ באו פריצים אמרינן בכלים ואפשר גם במזבח, וקדשה לעתיד לבוא אמרינן רק בבית ובקרקע. ולרמב"ן שגם בבית אמרינן באו פריצים נאמרו שלשה הסברים (א) לגבי הבית אמרינן באו פריצים ולגבי הקרקע קדשה לעתיד לבוא (שו"ת מחנה חיים ושו"ת להורות נתן), (ב) גם לגבי הקרקע אמרינן באו פריצים, אלא שזה רק למ"ד לא קדשה לעתיד לבוא (טל תורה יביע אומר שו"ת שאילת דוד מנחת אברהם), (ג) הבית יצחק ועוד סוברים שאף שבאו פריצים וחללו את הקדושה, מ"מ היא חוזרת כשחוזרת ליכנס תחת רשות ישראל, ומשום כך אף שבאו פריצים וחללו מ"מ קדשה לעתיד לבוא כשתיכנס ברשות ישראל, אלא שנתקשינו בסברה זו.

אלו גוים מחללים את הקדושה: נראה שאם החילול על ידי שבאו פריצים זה מצד שפרצו וחיללו א"כ אפשר דדמי להל' מעילה, שאף שגוים לא מוציאים לחולין מצד מעילה, מ"מ מוציאים מצד שחיללו את הקודש, וממילא כל גוים מוציאים לחולין על ידי פריצה וחילול, אבל אם זה ענין של ביאה ותחת שלטון הגוים, אז אם באו גוים שאינן שלטון אף שחיללו ופרצו את הקודש נראה שלא יצאו לחולין, דלאו בני מעילה ניהו, אבל אם באו על ידי שלטון יצאו לחולין, אלא שהיה מקום לחלק שבכלים אף בלי שלטון אמרינן באו פריצים, וברמב"ם נראה שהחילול מצד לקיחת ממון הקדש תחת רשותם, וסובר אף בכלים שזה דוקא בשלטון.

2. מסקנה לאבנים ועפר שנלקחו ממקום המקדש

לפי זה נדון באבנים ובעפר שנלקחו ממקום המקדש.⁸⁵ לפי מה שכתבתי לעיל שקרקע המקדש הוי ממון הקדש, אז נלע"ד שאותם שנלקחו מקרקע המקדש עדיין עומדים בקדושתם, ולא נתחללו בביאת הפריצים, לא רק לסוברים שרק בכלים ובבנין אמרינן באו פריצים ולא בקרקע, אלא גם לסוברים בדעת הרמב"ן שגם בקרקע אמרינן באו פריצים, מ"מ זה בבית ראשון, אבל בבית שני כיון שקדש לעתיד לבוא לא אמרינן באו פריצים.

ובנוגע לאבני הבניין, מדעת הרמב"ם ועוד נראה שרק בכלים שלקחו אמרינן באו פריצים ולא בבנין, ואף לדעת הרמב"ן שיש סוברים שגם בחורבן בית שני חל דין באו

85. ולגבי הר הבית זו שאלה מה קדושת קרקע הר הבית, ולא נדון כאן בזה.

קדושת המקדש, כליו, עפרו ואבניו בזמן הזה, לאור דין "באו בה פריצים וחיללוה"

פריצים לגבי הבית, וכן החת"ס סובר שאם החריבו המקדש אמרינן באו פריצים, מ"מ י"א בדעת הרמב"ן שכיון שקדשה לעתיד לבוא לא אמרינן בבית שני באו פריצים, וכן בדעת הראב"ד שהכל תלוי בשיקוף, לא ברור שהבנין נחשב ששקצו אותו, וכיון שמדובר באיסור מעילה דאורייתא נלע"ד שיש להחמיר בדבר.

אלא שהיה מקום לדון- אף שבמחבר לא אמרינן באו פריצים מ"מ הרי הגוים בימינו עקרו את האבנים והוציאו חוץ להר הבית, א"כ אולי לאחר שעקרו אותם אמרינן בהם באו פריצים.⁸⁶ אולם, לפי מה שהבאנו מהרמב"ם שנדרש שלטון של גוים, אזי גם אם אין לנו שלטון מלא, מכל מקום קשה לומר שהמצב עכשיו שיש לגוים שלטון על המקום,⁸⁷ ורק לגבי אבנים שעקרו בשעת הגלות שייך לומר זאת, וגם אם לא צריך שלטון אלא עצם זה שהם תחת רשותם או שפרצום וחללום מוציאים לחולין, מ"מ לכאורה אותם אבנים ועפר שמשליחים אין להם מטרה לבזות ולהכניס תחת רשותם, אלא להוציא חוץ למקום, ממילא אין זה נחשב לפריצות. אלא שאפשר שאם ישראלים לקחו מאותם אבנים ועפר, אז מעלו בהם ויצאו לחולין.⁸⁸

86. ובמקדש מלך (פרק יב עמ' קסז) ד"ה ובעין זה כתב כתב: מ"מ כשהם נתלשים ממקום קדושתן הרי מעכשיו נעשו כשאר חפצי הקדש המטלטלים, וחוזר וניעור עליהם דך דינא ד'ובאו בה פריצים וחיללוה' לצאת לחולין כשאר הקדש דעלמא.

87. והרב אלבה במעלין בקודש לו (עמ' 59) סובר כשיטה שהבאנו לעיל שכשנסלתקו הפריצים חזרה הקדושה, אבל סובר שבימינו עדיין לא חזרה ע"ש, אבל לענ"ד גם אם מצידנו אין שלטון גמור, גם מצד הגוים אין שלטון, וממילא נחשב שנסתלקו הפריצים, וכתב הבית יצחק שהבאנו לעיל "תיכף כשהלכו הפריצים חזר קדושתו למקומו".

88. ויש לדון בזה מצד מה היא קדושת האבנים קדושת דמים או קדושת הגוף, וכן מצד לאו אורחא, ואכמ"ל.

